

CÂNDIREA

ANUL XIX—Nr. 10

DECEMBRIE 1940

S U M A R U L:

V I A Ț A S P I R I T U A L Ă I N R O M Â N I A D E A Z I

NICHIFOR CRAINIC: Viața spirituală în România	
de azi	633
V. VOICULESCU: Poesii	641
HORIA FURTUNĂ: Noapte albă	643
VICTOR PAPILIAN: S'a împlinit legea	645
ȘTEFAN BACIU: Poesii	655
TEODOR PLOP: Viața	657
ȘTEFAN CÂRSTOIU: Stihii	658
TRAIAN LALESCU: Muntele	662
ILARIU DOBRIDOR: Mistica Națională	663

IDEI, OAMENI, FAPTE

EMILIAN VASILESCU: Existență și adevăr la Sören	
Kierkegaard	669

CRONICA LITERARĂ

OCTAV ȘULUȚIU: Mihai Beniuc: Căntece noi; N.	
Caranica: Poeme și imnuri	671
ȘTEFAN BACIU: Ion Pilat: Balce	675

CRONICA MĂRUNȚĂ

NICHIFOR CRAINIC: În Germania Academică	676
---	-----

E X E M P L A R U L 3 0 L E I

**UZINELE DE FIER
ȘI DOMENILE DIN**

REȘIȚA S. A.

Dir. G-rală: București III, Str. Vasile Alexandri 4. Tel. 1-06-80

METALURGIA

Minereuri de fier. Coes pentru cuptor înalt. Gu-droane. Benzol. Creusot. Mangal. Cărămizi și mortar refractar. Fonte de turnătorie, fonte pen-tru oțelărie.

OȚELURI MARTIN ȘI ELECTRICE

Semi-produse laminate și profilate. Fier de comerț. Grinzi I și U Fier fasonat. Șini „Vignol” de tramvae. Table groase și mijlocii.

OȚELURI SPECIALE SUPERIOARE

Oțeluri carbon. Oțeluri speciale pentru construc-
ție mecanică. pentru căi ferate, aviație, mașini-
motoare. Oțeluri cu înalt conținut de mangan
Oțeluri inoxidabile. Oțeluri carbon și aliate pen-
tru scule și unelte. Oțeluri rapide.

CONSTRUCȚII MECANICE

Pentru căi ferate: Locomotive pen-ru ecartament nor-
mal și îngust. Material mărunț de cale, schimbători,
macazuri, încrucișări, poduri și construcții de fier, plăci
turnate, vagonete, piese de vagoane osii, bandaje, roți
din oțel turnat, discuri de roți laminate, perechi de roți
complete, buloane, șuruburi, nituri.

Pentru centrale electrice: Electromotoare, dinamuri
generatoare, transformatoare, instalațiuni comp. ete pen-
tru centrale electrice, industriale și comunale. Echipa-
ment electric pentru industria petrolieră și minieră.

Pentru industria petrolieră: Piese de foraj, aparate și
unelte de foraj, oțeluri speciale turnate forjate.

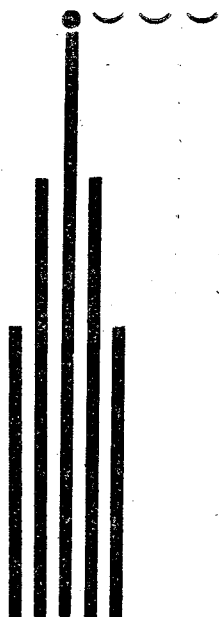
Pentru agricultură: Pluguri, semănătoare, lăpți, vâ-
turătoare grape, sape prășitoare, și unelte agricole.

A r m a m e n t : Tunuri ușoare, tunuri lungi, tunuri
anti-aeriene, obuziere de câmp, obuziere grele, blindaje,
tankuri, Munițiuni.

A v i a ț i e : Piese forjate, estampate și tratate termic
pentru motoare.

CONSTRUCȚII METALICE

Poduri fixe mobile, pontoane. — Sarpante meta-
lice. — Schelete metalice pentru clădiri sistem
american. — Rezervoare. — Hangare. — Geamblac
pentru sondaje. — Turnuri de extracție pt. mine.

REPREZENTANȚA:

SOCOMET

SOCIETATE COMERCIALĂ
METALURGICA S. A.

București, Calea Victoriei, 51

Telefon: 3-40-10. Adresa
Telegraf. „SOCOMETAL”

CÂNDIREA

VIAȚA SPIRITUALĂ ÎN ROMÂNIA DE AZI

— CONFERINȚĂ ȚINUTĂ LA UNIVERSITĂȚILE DIN VIENA, BRESLAU
ȘI BERLIN —

DE

NICHIFOR CRAINIC

Spiritul german, spre deosebire de cel englez sau de cel francez, se caracterizează printr-o curiozitate veșnic proaspătă de-a asculta și de-a cunoaște pe oricare dintre celelalte nemuri ale pământului. În Europa nu există un alt spirit mai deschis și mai dispus în acest sens. Cultura germană e cea mai bogată în studii de tot felul asupra celorlalte popoare și rase; iar traducерile germane din toate literaturile lumii constituie o dovadă strălucită a acestei curiozități veșnic vii. Mulțumită acestui spirit universalmente curios, popoarele care nu comunică direct între ele se pot totuși cunoaște prin ajutorul limbii și al științei germane, care e într'adevăr oglinda obiectivă a universului omenesc.

România niciodată n'a fost trecută cu vederea; numeroase studii istorice și filologice, politice și economice sau culturale s'au scris despre ea în limba germană, chiar atunci când țara mea, timorată de puteri străine, a fost nevoită să dea impresia de indiferență față de Reich. A mărturisi lucrul acesta este a defini situația unui stat care nu este dintre cele ce pot să dicteze în istoria universală, dar are și el năzuința naturală să-și dea contribuția originală la cultura și civilizația comună.

Cu toate că România a ieșit din războiul mondial cu unitatea etnică realizată în forme politice, viața românească de 20 de ani încoace are înfățișarea unei continue și puternice frământări, determinată pe de o parte de nevoia unui echilibru interior, iar pe de alta de nevoia unei încadrări în ritmul internațional. Același îndoit zbucium l-a trăit și Germania, cu deosebire că marele popor al Fuehrerului nu putea în nici un caz să accepte o încadrare internațională dictată de aliați, când el însuși se simțea în stare să-și dea una nouă.

Nevoia unui echilibru interior și nevoia încadrării internaționale sunt în fond două aspecte deosebite ale unuia și aceluiași lucru. Și care altul putea să fie acest lucru decât existența unei concepții de viață care, odată afirmată, determină atât problemele naționale cât și pe cele internaționale? Omul singur, sau omul în Stat nu realizează concret decât ceea ce conține anticipat credința sau convingerea lui intimă, precum opera unui artist nu e altceva decât obiectivarea în forme materiale a viziunii lui lăuntrice.

România nouă, unitară ca formă politică, până ieri, a avut dela început o con-

cepție de viață corespunzătoare, care să dinamizeze cu puterea ei toate părțile organismului național. Provinciile unite laolaltă aduceau o omogenitate etnică majoritară față de minoritățile cuprinse în noul Stat, dar nu și o omogenitate ideologică, proiectată pe planul acțiunii politice. Generația unirii, care alcătuia pătura conducătoare, se înfățișa ca un adevărat mozaic de concepții și de convingeri, — un haos din care nu se putea cristaliza o disciplină și o metodă unitară de creație. Când e vorba însă de acțiunea politică în numele statului, multiplicitatea concepțiilor și a convingerilor este egală cu zădărnicia și cu vânturarea de vânt. E aproape de prisos să spunem că această stare de fapt își găsea expresia exactă în regimul democratic al luptelor dintre clase, care au pulverizat viața internă a României, ținând-o totodată într'un fel de vasalitate de abia mascată față de puterile occidentale. Surprinsă de evenimente, generația unirii nu era pregătită să găsească punctul de gravitate, propriu și launtric, al unei politici românești, dela care să procedeze apoi la o încadrare justă în viața europeană. Ea a pornit, dimpotrivă, dela încadrarea internațională dată în configurația forțelor din trecutul război, căutând astfel să conducă viața publică a țării după o stea polară din afară. Neajunsul principal al acestui sistem, care s'ar putea numi minorat politic, este că țara care îl acceptă rămâne obiect de istorie fără posibilitate de a deveni subiect de istorie. Mare sau mic, un popor însă se simte subiect de istorie și trăește înalta bucurie a existenței numai din clipa când își găsește punctul de gravitate propriu, din care să-și lămurească misiunea lui pe lume.

Dureroasa criză străbătută de România nouă sub sterilul regim democratic, afiliat puterilor occidentale și înglobat în grandioasa utopie a Ligii Națiunilor, se caracterizează prin lipsa unei idei conducătoare proprii. Guvernării credeau cu naivitate în perenitatea Genevei, deși abstractismul ei juridic nu stârnea nici o aderență printre intelectualii români și nici un entusiasm în masele populare. Țara era pusă într'o situație falsă și artificială, din care nu putea decurge nici un progres în domeniile activității românești. În realitate, metoda mondialistă a Ligii Națiunilor ducea la distrugerea treptată a suveranității naționale, la înăbușirea energiilor originale și la anularea personalității etnice. Aceasta s'a văzut imediat din controlul moral pe care puterile occidentale îl exercitau la noi prin nenumărate anchete internaționale și apoi prin formidabilele campanii din presa franceză și engleză ori de câte ori interesele ideologiei pacifiste păreau rănite în România. Aceasta s'a văzut apoi din numeroasele împrumuturi internaționale, care atrăgeau cu ele un control dictatorial fățiș asupra vieții financiare și economice a statului. Bogățiile naturale ale României cădeau rând pe rând în exploatarea capitalului mondial. Cei cari profitau din plin de această vasalitate a țării erau, firește, Evreii cari deveneau instrumentele interesate ale dominației internaționale și cari exercitau asupra țării o adevărată teroare prin puternica lor presă și prin influența inavuabilă asupra conducătorilor politici. O campanie sistematică, lucid și abil condusă, tindea la distrugerea religiei țării și la demonetizarea tuturor valorilor specifice ale sufletului românesc. Ea preconiza, în cadrul ideologiei de stânga, o artă desmățată și o literatură imorală pentru a înlesni mai repede deslipirea românismului de pământul strămoșilor și de cerul credinței sale religioase. Se spunea că ateismul e o dogmă națională, iar pământul împărțit țăranilor prin marea reformă agrară, trecea treptat în mâini evreiești cu ajutorul oficiilor de colonizare dela Londra. În domeniul religios îndeosebi, Londra a exercitat asupra României o presiune continuă, sprijinind fățiș împotriva Bisericii ortodoxe naționale sectele dizolvante, favorabile numai iudaismului.

Aceasta este, în scurte cuvinte, imaginea României democratice de ieri. Am

găsit necesară zăgrăvirea ei tocmai pentru a înțelege, prin contrast, noua spiritualitate naționalistă, născută din revolta tinerimii contra acestei stări de lucruri și din credința fanatică în puterea de viață a poporului român. În România, ideologia democratică aparține în întregime generației războiului, pe când spiritul naționalist aparține în întregime celei de a doua generații : tineretului. Marea și încordată frământare, care umple ultimele două decenii românești, e lupta dintre cele două generații pentru cucerirea unui echilibru interior al vieții naționale și pentru o nouă încadrare a statului în viața europeană. Și dacă această luptă e plină de un tragism despre care a mers vestea și peste hotare, cauza trebuie căutată și în lipsa de experiență a tineretului care avea în față forța organizată a tuturor partidelor democratice, inspirate de puterile occidentale și sprijinite puternic, prin toate mijloacele, de iudaismul din lăuntru și din afară.

Firește, lucrul cel mai ușor este acela de-a acuza. Dar dincolo de acuzația ușoară există un spirit obiectiv, care caută explicații. Și dacă am căuta o explicație mai adâncă a celor petrecute în România, noi am fi dispuși s-o găsim într'un anume sentiment specific sufletului românesc. Acesta e sentimentul singurătății, al înstrăinării, sentiment pe care Românul îl trăiește până la proporții cosmice. Noi suntem o țară latină așezată în oceanul slav, o țară latină despre a cărei durată străveche ne-a vorbit în cursul anului la București marele romanist berlinez, d. profesor Ernst Gamillscheg, cucerind prin eruditele sale documentări entuziasmul și iubirea noastră unanimă.

Două cetăți de faimă universală prezidează din adâncul mileniilor formarea personalității noastre românești ; Roma, maica naționalității noastre, și Bizanțul, tatăl spiritualității noastre ortodoxe. Roma e papală și e departe de noi, iar Bizanțul imperial nu mai este decât o glorie cufundată în adâncul Bosforului. Intre slavismul care se confundă cu ortodoxia și latinitatea care se confundă cu catolicismul, ființa noastră românească reprezintă în Europa sud-estică o sinteză aparte : suntem unicul popor latin de credință ortodoxă și unicul popor ortodox de rasă latină. Amestec paradoxal numai în aparență, ortodoxia și naționalitatea noastră se contopesc într'un întreg organic, pe care conștiința românească îl socotește indistructibil. Dar nu e mai puțin adevărat că ortodoxia ne izolează de Roma papală, iar latinitatea ne deosebește de lumea slavă. Intre noi și Slavi, ortodoxia nu formează o punte de trecere. Ea ne este comună în ecumenicitatea și în puritatea dogmelor, dar în ce privește organizația ei pământească, ortodoxia se modelează după ființa statelor naționale. Ea este în realitate ceea ce a voit să facă Martin Luther, când a despărțit creștinismul german de universalismul supranațional al Romei. În ortodoxie, Biserica națională se organizează în granițele statului, și, în afară de unitatea dogmei, a cultului și a disciplinei, ea nu are pe terenul practic aproape nimic aface cu celelalte Biserici naționale ortodoxe.

Afară de aceasta, faptul că nu suntem un popor de așa proporții încât să luăm inițiative pe planul internațional, adâncește și mai mult sentimentul acesta al izolării și al singurătății între vecinii noștri geografici de altă rasă.

În sufletul poporului nostru, suflet de ciobani împrăștiați pe munți și de plugari împrăștiați pe vastele câmpii, acest sentiment al izolării a căpătat expresie melodică în cel mai specific cântec popular al nostru, care poartă dulcele nume de *Doină*. În *Doină*, geniul poporului a creat imaginea sonoră a singurătății cosmice. Geneză acestui cântec se pune în legătură cu acel mit primitiv, după care umbra de pe fața lunii n'ar fi altceva decât portretul singuratecului cioban de pe vârful muntelui, proiectat în univers. Într'adevăr, rare ori fantazia mitică a creiat un simbol mai cu-

prinzător decât această imagine lunară, izolată în tăcerea înaltă a cerului. Structura melodică a *Doinei* corespunzătoare constă dintr'o nesfârșită monotonie dominantă, pe fondul căreia se înscriu, suind și coborînd, tot atât de nesfârșite inflexiuni și modulații cromatice. Jelania durerii de a nu fi unde te dorești se rostește prin aceste ghirlânzi de tonuri minore, iar distanța, care rămâne mereu aceeași între subiect și locul dorit, e semnificată prin fondul monotoniei dominante. Tristețea și gravitatea acestui cântec vin parcă din zădărnicia oricărei strădării de a înfrânge un destin fără ieșire. Chipul, care apare mereu pe cer, al ciobanului din lună, dă un accent aproape tragic acestui sentiment al izolării, ce zace în sufletul poporului român.

Cu aceste elemente poetice și psihologice nu vreau să scuz cunoscuta orientare a democrației române, ci numai să arăt că ea era un refugiu din izolarea geografică în care trăește România. Niciun alt popor, poate, nu e atât de dornic de prietenia marilor rase, ca poporul român, generos ca pământul fertil al strămoșilor săi, ospitalier și tolerant până dincolo de propriul său instinct de conservare. Conducătorii lui, comozii și seduși de miragiul latinității occidentale, au crezut că găsesc căutata prietenie în Franța, și era greu să-i convingi că această Franță, invadată de venetici, nu mai reprezintă geniul latin. Politica ei din ultimele decenii, față de Italia și față de Spania, a fost deadreptul o politică antilatină, precum ateismul ei de stat a fost o atitudine antiromană. În comparație cu ea, Reichul, aliindu-se cu Italia și dând marele său sprijin Spaniei, a dus o politică mult mai favorabilă decât Franța, acestui sud latin, pe care îl cântă genialii reprezentanți ai poeziei germane.

Meritul excepțional al tinerei generații naționaliste din România, în lupta deslănțuită imediat după războiul mondial pentru o concepție de viață românească proprie, este acela de a propune alte soluții și alte remedii singurătății românești decât paliativele artificiale ale democrației. Căci această mișcare s'a născut aproape din aceleași cuze, în același timp cu fascismul și cu național-socialismul, deși ea nu s'a bucurat decât prea târziu de triumful definitiv. Impotriva internaționalismului genevez, fără patrie și fără credință, ea a afirmat dela început primatul spiritului autohton, reînvierea încrederii în puterea de viață a românismului, devastată de practica democrației.

Ce însemnează, după modul nostru de înțelegere, spiritul autohton? El însemnează acele două componente principale ale personalității naționale, despre care am pomenit, adică: legătura cu pământul natal și aderența la religia strămoșilor.

Legătura cu pământul natal era necesar să se afirme împotriva tendinței sistematice a Evreilor de a deposea țărănimea și de a-i lua locul. Fenomenul acesta, care poartă la noi numele de desrădăcinare, și-a găsit contraponderea în principiul naționalist: Pământul patriei nu este de vânzare; în sânul lui se odihnesc oasele strămoșilor, cari l-au muncit și s'au sacrificat apărându-l. A-l vinde însemnează a ne înstrăina de înaintașii noștri. Dacă pământul patriei ar fi de vânzare, atunci formidabilul capital evreesc l-ar cumpăra în întregime și poporul nostru ar rămâne fără patrie. E ușor de înțeles că acest principiu al tânărului naționalism român nu este numai de ordin economic; el are o dâncă bază spirituală în cultul strămoșilor, care, în sensul românesc, e național și religios totdeodată. Mistica pământului, această iubire pentru frumusețea lui, această recunoștință pentru rodnicia lui, această pietate pentru morimintele pe care el le conține, e o trăsătură fundamentală a literaturii și artei noastre. Pictorii noștri îl zugrăvesc ca pe „un colț de raiu”, poeții îl cântă cu un sentiment filial, romancierii dau formă pasiunii unice a țaranului pentru acest pământ. Inspirația artistică românească, oricât de sus s'ar ridica, e asemenea unei pietre care, arun-

cată din praștie, străbate văzduhul albastru ca să se reîntoarcă iarăș pe pământ. Mistica pământului, afirmată de naționalismul tânăr, e astfel în desăvârșit acord cu sensul tradițional autentic al culturii naționale. Dacă în sens economic fiecare individ trebuie să fie proprietarul unei bucăți de pământ, în sens moral fiecare e proprietarul întregii patrii prin iubirea care îl leagă de ea.

Al doilea component al spiritului autohton e ortodoxia, adică religia poporului român. Noi Românii nu cunoaștem o perioadă istorică în care să nu fi fost creștini. Noi nu avem o mitologie anterioară încreștinării noastre. Pentru noi, Națiune și Biserică sunt date în aceeași identitate istorică și alcătuiesc unul și același principiu spiritual de viață românească. De aceea naționalismul nostru nu poate fi altfel decât creștin. Numai democrația liberală s'a arătat indiferentă față de credința religioasă a poporului. Știind bine ce forță spirituală reprezintă religia pentru viața românească, presa iudaică a atacat-o în tot acest timp cu o furie fără egal, de care numai intoleranța și exclusivismul iudaic sunt capabile. S'a întâmplat atunci, imediat după război, un fenomen spontan, necunoscut mai înainte în lumea intelectualilor noștri: tinerimea universitară în întregime s'a declarat creștină și, din acel moment, ortodoxia tradițională a devenit al doilea mare principiu al naționalismului. Prăpastia deschisă între popor și pătura intelectuală de mentalitate occidentală a fost astfel înfrântă. Inima poporului era acum una cu inima tineretului. Adăugată la mistica pământului, ortodoxia venea să rotunjească o largă, cea mai largă concepție de viață, o metafizică și o etică în perfectă concordanță, o concepție în cuprinsul căreia se întâlneau, fraternizând în aceeași credință și în aceeași sete de reînnoire, tânărul intelectual și țăranul. Prin această concepție, penibilul sentiment al izolării și al singurătății își găsea un prim remediu în solidaritatea spirituală unanimă. Echilibrul lăuntric al acestui popor bântuit de ideologia dizolvantă a democrației ca de cele nouă plăgi egiptene, era găsit în tradiția spirituală a vieții istorice românești.

Fie-mi îngăduit să adaug că acest concept de tradiție, care joacă un mare rol în naționalismul românesc și care nu e decât alt nume al spiritului autohton, nu are nimic aface cu conceptul francez de tradiție. Tradiționalismul francez, reprezentat printr'un Charles Maurras bunăoară, e passeist. El vrea reîntoarcerea vieții actuale la imitarea anumitor forme istorice și culturale din trecutul Franței, socotite perfecte și vrednice de imitat. Aceasta e însă o concepție de popor îmbătrânit, care stă cu fața spre trecut și cu spatele spre viitor. Poporul nostru însă, obiect de istorie în trecut, năzuie să-și creeze o istorie proprie și speranțele lui iau cu asalt viitorul. Tradiționalismul românesc nu e o formă, ci o esență a personalității naționale, un mod specific de a fi și de a se manifesta, care trebuie neconținut perfecționat; o identitate ce trebuie să se recunoască în varietatea formelor de cultură și de civilizație ale aceluiaș popor. Din acest punct de vedere, el e foarte aproape de conceptul german al *devenirii*, care e cu totul altceva decât tradiționalismul francez. Cu alte cuvinte, tradiționalismul nostru derivă din tradiția ortodoxă, care nu e altceva decât principiul dinamic al harului divin, ce lucrează neconținut la transformarea și desăvârșirea oamenilor după modelul ceresc al lui Iisus Hristos. Isvorând poate din alte origini istorice, naționalismul nostru creștin se întâlnește în această privință, cu înalta idee metafizică în care culminează național-socialismul german. Intemeietorul celui de-al treilea Reich, în toate marile sale cuvântări străbătute de suflul profetic al înnoirii, invoacă providența divină ca o justificare transcendentă a creațiilor epocale din istoria omenească. După această idee, arhetipul evenimentelor ce vor să vină există anticipat în cugetarea lui Dumnezeu, și atunci misiunea pe care eroul o prescrie poporului său nu poate fi

altceva decât intuirea genială a acestui arhetip divin. Ridicat deasupra nivelului omenească, eroul genial e vecinul lui Dumnezeu, e inspiratul său și mijlocitorul providenței în devenirea istoriei. Această idee există în mistica speculativă a Magistrului Eckardt, întemeietorul filozofiei germane, și e pentru mine o bucurie să spun că ea se găsește deasemenea în vechia noastră mistică bizantină. Credința în providență, pe care Fuehrerul o mărturisește în cuvinte de flăcări, dă astfel putere extraordinară unui popor să se ridice peste sine însuși spre alte forme de existență, mai înalte, mai eroice, mai desăvârșite.

Intorcându-mă la concepția românească, vreau să spun că din aceasta decurge un nou etos pe care România tânără îl trăiește ca pe o aprigă sete de reînnoire, de renaștere. În sufletul tineretului, acest etos însemnează o convertire dela individualismul egoist la altruismul constructiv. În antinomie cu practica democratică de până ieri, el este necesitatea de a se dărui pe sine însuș poporului său. Dacă democrația este arta de a sacrifica poporul în beneficiul personal, etosul naționalist e, dimpotrivă, arta de a sluji poporul prin sacrificarea ta. Tinerimea română, cu un elan, pe care îngăduiți-mi să-l numesc eroic, a trăit, mai ales în ultimul deceniu, acest sentiment, această realitate a sacrificiului. Un nou cuvânt a apărut în limbajul românesc, care reprezintă contrariul democrației. Este *demofilia*, adică iubirea de popor, sau mai adânc: mila activă de popor. A lua secularele suferințe ale poporului asupra ta însemnează a realiza etosul demofil. Dostoiewski e deasemenea un demofil; dar în demofilia dostoiewskiană nu domină compătimirea cu poporul, ci ideea mesianismului rus, întemeiată pe personalitatea colectivă perfectă, aproape divină, pe care marele scriitor o atribuie poporului său, îndumnezeindu-l. Demofilia românească adună în ființa tineretului cu precădere suferințele, imperfecțiunile, stigmatele poporului, pentru a-l mântui de ele.

În spiritualitatea creștină, sunt oameni cari iubesc atât de intens pe Iisus Hristos și se cufundă atât de adânc în suferința lui încât trupurile lor reproduc întocmai drama Răstignitului pe cruce. Brațele și picioarele lor picură sânge aievea de parcă în ele s'ar bate piroanele de pe Golgota. Fruntea le asudă broboane roșii ca și cum ar purta cununa de spini. Coasta le sângeră, străpunsă parcă de sulița centurionului roman. Iisus se răstignește din nou în carnea lor. Știința constată acest fenomen de stigmatizare, dar nu-l poate lămuri: e minunea iubirii, care te face una cu cel iubit, despre care, între alții, vorbește cu o tragică frumusețe misticul german Heinrich Seuse.

Etosul demofil, tot astfel, se confundă atât de adânc în iubirea de popor încât rănilor acestui popor au devenit rănilor naționaliștilor. În acest etos demofil, în această convertire spirituală zac toate speranțele noastre de renaștere a României. El e partea cea mai bună, care se ridică din lupta dramatică dintre două generații, ca spuma albă din frământarea valurilor mării.

Indărătul ideilor, pe care le-am schițat sumar în conferința mea, există într'adevăr o dramă dintre cele mai încordate. Generația democratică și generația naționalistă s'au încleștat în luptă pe viață și pe moarte, susținând două puncte de vedere diametral opuse. Aceste puncte de vedere nu priveau numai viața lăuntrică a României, ci, mai ales, încadrarea ei în sistemul european. Dacă generația democraților pornea dela doctrina Genevei și căuta să acomodeze țara, în mod artificial, la principiile Societății Națiunilor, generația naționalistă proceda din lăuntru în afară: găsindu-și punctul de gravitate în spiritul autohton și întemeind pe el nevoia de renaștere românească, orientarea ei externă se impunea în mod firesc și logic către acele puteri europene,

care manifestau fenomene similare. Dela începutul mișcării, Germania hitleristă și Italia mussoliniană au constituit preferințele exclusive ale naționaliștilor români. Aceasta a fost suficient ca democrații noștri, atâtați de Franța și Anglia, de francmasonerie și de iudaism, să declare pe orice simpatizant cu național-socialismul trădător de țară.

În România Regelui Carol II, naționalismul a fost înfierat ca „Hitlerism”. Pentru a înlătura așa zisa primejdie de hitlerizare a țării și pentru a salva sistemul genevez, Regele a transformat guvernul democratic în teroare polițistă, iar pe vechii politicieni în simulatori cinici ai nouilor idei. Astfel, naționaliștii români au fost împușcați cu sutele și cu miile, ca partizani ai lui Adolf Hitler. Afară de Germania, nu există nici o țară din Europa, unde ideile marelui erou al vremii noastre să fi înregistrat atâtea sacrificii de sânge tânăr ca în România.

Ca o consecință a vechiului sistem, catastrofa recentă a țării mele, care a pierdut în câteva săptămâni patru provincii cu șapte milioane de locuitori, dintre cari aproape patru milioane de Români neaoși, a grăbit prăbușirea Regelui și a teroarei polițienești. Revoluția legionară e astăzi stăpână pe România. Concepția naționalistă a devenit concepție de stat și, ca urmare logică, încadrarea României în politica Axei e un fapt îndeplinit. Această încadrare însă nu e întemeiată numai pe convingerea neclintită a tineretului român; ea e consfințită pentru totdeauna de imensul sacrificiu de sânge pentru aceeași credință, în numele căreia Adolf Hitler e biruitorul Europei.

După cele spuse până acum, rămâne să adaug câteva cuvinte, tot în legătură cu necesitatea unei reale încadrări a României în viața europeană.

Am subliniat că mișcarea revoluționară a tineretului românesc s'a născut simultan cu fascismul și cu național-socialismul. Faptul acesta n'a rămas numai de natură sincronică, ci el a evoluat sub zodia încurajării sorbite dela cele două mari mișcări din sudul și din centrul Europei. Afară de aceasta, osatura ideologică și fizionomia spirituală a noii mișcări românești au fost date dela început de o revistă, care a făcut epocă în România, pe nume *Gândirea*. Cercul acestei reviste, alcătuit din scriitori, poeți, filosofi și teologi, lucrează de douăzeci de ani la aprofundarea și sistematizarea doctrinei românești, ale cărei linii sumare le-am expus. Sub influența ei, s'au născut în țară o pleiadă de reviste în același spirit nou și cinci mari ziare: *Calendarul*, *Cuvântul*, *Buna Vestire*, *Curentul* și *Porunca Vremii*.

Ziarul *Calendarul*, care era ediția zilnică a revistei *Gândirea*, a fost cel dintâi ziar românesc, care a relatat metodic în România ce însemnează fascismul și național-socialismul, încă înaintea de triumful acestuia în Germania. Foarte multe din articolele lui au fost reproduse la timp în presa național-socialistă a Reichului. În legătură cu noua noastră orientare în Europa, nu e lipsit de semnificație să subliniem aici că aproape toți scriitorii, cari alcătuiesc cercul revistei *Gândirea* și au inspirat ideile ziarelor pomenite, și-au făcut studiile superioare la Universitățile germane. Întorși acasă, ei sunt aceia cari, cu ajutorul disciplinei germane, au mers direct la izvoarele românismului și au cristalizat elementele spiritului autohton, de care am vorbit. Fenomenul acesta contemporan nu e unic. Toți marii scriitori, poeți, cugetători și reformatori politici din istoria modernă a culturii noastre s'au adâncit în cel mai autentic românism sub influența culturii germane. Nu mă grăbesc să fac din aceasta o lege a afinităților electice, fiindcă nu despre aceasta este vorba. Dar nu mă pot opri să constat următoarele în legătură cu influențele străine asupra spiritului românesc.

Există două mari influențe ce se exercită asupra spiritului românesc în sensuri cu totul contrare: influența franceză și influența germană.

Influența franceză se repercutează asupra românismului ca o superficializare și ca o înstrăinare treptată de sine însuși. Intelectualul format la Sorbona se desromânează și se parisianizează. Afinitățile de rasă și strălucirea culturii franceze fac din el o simplă anexă. Totul e spus de Franța, nimic nu mai e de adăugat. Fenomenul acesta se petrece în toate țările neolatine. Miguel de Unamuno l-a denunțat și l-a înfierat ca pe o nenorocire a culturii spaniole. Scriitorii belgieni se plâng că țara lor a devenit o provincie culturală a Parisului. Nici Italia dinaintea fascismului nu era străină de o asemenea influență.

Dimpotrivă, influența culturii germane se repercutează nu ca o seducție, ci ca o provocare, ca o zguduire a spiritului, determinându-l să se caute pe sine însuși și să se afirme în ce are el mai specific și mai autentic. Din adâncul culturii germane vorbește parcă o înțelepciune socratică: Gnoti se auton! Cultura franceză robește; cultura germană desrobește. Cultura franceză anulează personalitatea; cultura germană îi descopere fondul propriu. Pe cât de sterilă e astfel influența franceză, pe atât de fecundă e cea germană. Afară de aceasta, Parisul care rezumă Franța, n'a creiat, dela războiul mondial încoace, nici o valoare nouă de circulație largă, mărginindu-se să repete stereotipic cunoscutele lozinci ale revoluției de acum 160 ani! Noua orientare, noile valori menite să fecundeze viața le făuresc numai popoarele care, descifrând șoapta misterioasă a Providenței, sunt capabile să se reînnoiască mai întâiu pe ele înșile.

Dela Dunărea de jos, am venit aci nu pentru a măguli spiritul german, într'un mare moment al gloriei sale în lume, ci pentru a-i face această mărturisire. Dunărea, marea trăsătură de unire a țărilor din Europa centrală și sud-estică, aduce apele germane din Pădurea Neagră până la țărmurile noastre. E timpul să vedem în această indicație a naturii splendidul simbol al fluviului de viață comună ce începe!

P O E S I I

DE

V. VOICULESCU

PASUL VULCAN

Intra, cu valeți și spioni
 O armie grea de baroni.
 Ci 'n goticii codri de brad
 Pâdea mânios Vodă Vlad...
 Nici tulnice lungi nici tilinci
 Doar pași ațipiți de opinci.
 Pe creste mazili și ciobani
 Țin muți ațânați bolovani.
 Pe fire de văi în ascuns
 Noptateca oaste - a pătruns
 In zale și coifuri de tuci
 Cotiș printre vămi de butuci
 S'afundă în reci văgăumi
 Și Craiul și domnii nebuni.
 Râvnind chinezate și țări
 Arată cu lăncile 'n zări.
 Ci 'n hăul de pasuri străvechi
 Păreții au ochi și urechi.
 Un chiot i 'nghiață de vii —
 Ce hreamăt e sus în stihii ?
 Ha, luna își scoate 'n vultori
 Baltagul de aur prin nori

Și 'ncepe 'n baronii de fier
 Să plouă cu pietre din cer
 Și curge pe mândrii orbeți
 O lavă de crunte săgeți,
 Sub trăznet de stânci rostogol
 Cresc stânjeni de leșuri în gol,
 Zi noapte cumplitul vulcan
 Sfăramă ciolan cu ciolan.

INSCRIȚIE PE CARTEA CU POVESTEA GENOVEVEI

O netedă iarnă de-acuma se lasă.
 Ce fragedă-i lumea sub simple zăpezi.
 Ia sufletul drumul și vine acasă,
 Cu el la fereastra visării te-așezi.

La para din vatră vin umbre firave,
 Căldura dilată un fir de-amintiri.
 Ce boare de lapte și ierburi suave
 Te-adie de-odată... O. nu-s năluciri :

Ascute-ți privirea pe albul de-afară
 O urmă 'nghețată îți stăruie 'n prag
 E ciuta pădurii ce noaptea coboară
 Și vine să-ți spue că încă-i ești drag.

NOAPTE ALBĂ

DE

HORIA FURTUNĂ

Noaptea-i una cu pământul,
Veghea-i una cu visarea,
Dar un iatagan de aur
A nceput să tae zarea.

Pentru răsăritul lunii,
Pleoapa bolții a clipit;
Cerul și cu depărtarea
Luminos s'au deslipit.

Peste stână, luna crește
Rotofei și gras burduf;
Mii de mreane de lumină
Fug pe iazuri către stuf.

Ca fântâni arteziene
Isbucnind din lut vrăjit,
Chiparoasele de fildes
In urcare s'au oprit.

Spicele de grâu, sub lună
Au pe creștet puf de-argint,
Peste poduri cade brumă,
Lapte peste hiacint.

În noroaiele clisoase
Fulgeră pe jos, oglinzi;
Nestemate ard în ochii
Lilieciilor, sub grinzi.

Simfonia lunii mute
Aue sub cerul larg;
Frunza plopilor adie
Ca o pânză pe-un catarg.

Carul mare s'a 'njugat
Pentru drum întins, la noapte :
Șapte nuferi dintr'un lac
Îl privesc de jos, toți șapte.

Noapte albă, noapte albă,
În adâncu-ți de cleștar,
Care inimă - a tăcerii
Bate trist și bate rar ?

Urșii 'n ochii lor, au miere
Din prisaca ta lunară;
Fiecare floare 'n sânu-i
Are câte-o stea polară.

Într'o clipă tu prefaci,
Cu privirea ta bălaie,
Coacăza 'n mărgăritar,
Și potecile 'n pâraie.

Cad pe iarbă irmilici
Pe sub florile de nalbă,
Șade sufletu 'n nesomn,
Noapte albă, noapte albă.

Fiecare stea și-alege
Câte-un dor ca să-l aline,
Și se-aprinde, și se stinge,
Pentru mine, pentru tine.

Lună albă, lună albă,
Ai rămas tot cum te știm :
Fără vis și fără vârstă....
Numai noi îmbătrânim !

S'A IMPLINIT LEGEA...

DE

VICTOR PAPILIAN

Poate cântecul clavierului era de vină, dar poate și mintea lui. Jocul i se părea prea tare, prea hăcuit : trilurile băteau ca niște ciocănele de lemn, arpegiile și gamele se rostogoleau uscat, iar acordurile mâinii stângi prindeau parcă să smulgă carne din piano...

Profitând de o scurtă pauză, el dăte să-și controleze judecata, când prin fereastră deschisă izbucniră strigătele Țigănușilor cu ziare.

— Ediție specială... Ediție specială... Groaznicul măcel din Huedin...

Imediat cântecul își relua jocul lui aprig. Acordurile se urmăreau cu ambele mâni, când bubuind pe întreaga claviatură, când alternând în rostogoliri de puhoai. Și numai acorduri după acorduri. Nici vorbă de o piesă muzicală, nici vorbă măcar de un studiu anumit, ci — se vedea cât de colo — o improvizare de ocazie, fără șir, fără noimă, un fel de material muzical trântit la întâmplare, care se tot aduna, se tot prăvălea...

Apoi încetul cu încetul furtuna se potoli ; acordurile deveniră mai distante, arpegiile mai iluminate ; încetul cu încetul atmosfera se însenina. Binișor, sufletul încerca să-și ridice pleoapa... când din nou, ca un făcut, blestematul de strigăt :

— Marele măcel din Cluj și Huedin...

Imediat tăcerea se năruiră ca un zid trăsnet. Praf și cioburi săreau din claviatura pianului. Acum, bărbatul înțelesese jocul : muzica dinăuntru trebuia să înăbușe strigătul de afară.

* * *

Pe Ion Castrișanu, judecătorul, îl ajunsese acum pedeapsa. Ori cât își silea mintea să cate aiurea, ea se întorcea, ca pe șine, înapoi. Arta și frumusețea ei...

iată de unde i se trăgea acum dezastrul. Tinerețea-i egoistă, nu ia seama decât la ceea ce-i dorește inima, la ceea ce-i cer buzele. Un singur imbold o mână : dragostea... Pentru dragoste ea pășeste pe cărări strâmbe, pentru dragoste își vinde sufletul diavolului. Se lăcomise la prea multă fericire și uitase că iubita lui e maghiară și el, fecior de preot român.

Judecătorul își fixă din nou atenția asupra clavirului. Acum strigătele de afară încetaseră, jocul degetelor își luase firescul lui meșteșug, o piesă muzicală se încheia. Câtă agilitate în gamele cromatice, câtă siguranță în acorduri, câtă precizie în reliefarea motivelor... Și totuși această perfecțiune tehnică, reprezentând pentru el maximum de frumos în artă, îl indispunea. Forța era primară, nestăpânită; cu patimă, dar fără pasiune, forță străină. Agilitățile tehnice curgeau la suprafața sufletului ca pietrișul de-a-lungul unui zid; în sunet nu se distingeau acea umbră catifelată care-i dă suflet. Cât despre linia melodiei, el n'o putea urmări decât cu mintea, geometric. Cunoștea el bine toate tainele pianului, era și el bun muzician. Pe vremuri, în orchestra liceului, cânta vioară solo. Ce vremuri !... Vremuri de aur, închinare exclusiv artei. Câtă pasiune în studiu, câtă emoție în executare, câtă mândrie în succese. Liceul din Beiuș, casa părintească, Ateneul român... căci a apărut și pe scena Ateneului. Toate amintirile mai dăinuiesc și azi în sufletul lui. Timpul a putut să alunge fantomele succeselor și să vânture pleava mândriei, n'a putut însă ajunge până'n fundul sufletului. Acolo, înțepenit ca un sipet cu comori, stă dorul de-acasă. O lacrimă, și capacul se înalță ca într'o vrajă. Iată-se copil, elev de liceu... în mijlocul odăii cu vioara în mână. E vacanță... În jur e mama, e tata și e sora sa, Zorița, sunt oaspeți... și el e micul violonist, copilul minune... Apoi, iată-se adolescent cu mari ambiții. Să ajungă artist celebru, să întreaacă pe Enescu, să ducă gloria neamului peste nouă țări...

Din nou se vede acasă, studiind în timpul liber din vacanță ; studiind fără preget de dimineață până noaptea târziu ; studiind ascuns în odaia lui, cu o singură admiratoare lângă el, soru-sa Zorița. Timpuri fericite de vacanță !..

Aci, suflarea minții se opri în cumpănă. Totuși de vacanța Paștelui, în săptămâna patimilor, el își oprea avântul...

Castrîșan se întoarse puțin către nevastă-sa, parcă s'o mustre cu propriul său gând : „De săptămâna patimilor, eu nu puneam mâna pe vioară... Nimeni nu m'a învățat, ...dar de dragul părinților, de dragul unor oameni simpli, pentru care muzica, în săptămâna patimilor, ar fi fost o nelegiuire...”

Dar muzica își continua jocul ei torturant. Ciocănelele căpătaseră parcă ghiare, iar acordurile îi sgâlțâiau timpanele.

— De ce nu înțelege ?...

Își dădea seama că e nedrept. De unde și până unde să-i înțeleagă femeia sbuciumul ?..

— Așa s'ar cuveni... să mă'nțeleagă...

Simțea o voluptate s'o asuprească, și o voluptate și mai mare să se pedepsească. El, în săptămâna patimilor, nu puneau mâna pe vioară. Nimeni nu-l sfătuisese, nimeni nu-l îndemnase... dar el își înțelegea părinții. Vezi bine, același sânge... Boala lui îi îmbolnăvea pe ei și o umbră în sufletul lor adumbrea și lui sufletul.

Muzica ajunsese o tortură.

— Ea nu știe că-i săptămâna patimilor...

Și deodată, fără să-și dea seama, se repezi la pian :

— Katalin, oprește...

Femeia ridică spre el o privire surprinsă.

— Ce e, dragă ?

— Oprește... Oprește...

Și parcă iluminat :

— Nu se cântă... nu se face muzică în săptămâna patimilor...

* * *

Femeia închise capacul clavirului și rămase câțeva vreme cu capul sprijinit în mâni. Apoi se ridică. Castrișanul îi privea ochii mari, strălucitori de o lumină sticloasă și inima i se muie. Poate erau lacrimi.

De pe stradă însă, din nou strigătul blestemat.

— Groaznicul măcel din Cluj... Schingiuirile din Huedin...

Femeia tresări :

— Cum pot să mintă în halul ăsta ?... Și părăsi camera.

* * *

Castrișan continua să judece.

Oare nevastă-sa vorbise cinstit ? Oare ea credea cu adevărat că informațiile gazetelor și spusele expulzaților erau minciuni ? Credea ea cu adevărat că dincolo, în teritoriul cedat, nu fuseseră schingiuiți, nu se măcelărea, nu comiteau atrocități ?... Că totul nu era decât înscenare românească ?... Atunci, ea nu putea deosebi minciuna de adevăr și ăsta-i păcat de moarte pentru o femeie. Sau, sângele ei unguresc nu-i dă răgazul trebuincios ?... Asta-i proorocise de mult părinții.

— Nu ne face neamul de rușine, fătul meu... așa îl muștrase tatăl său. Mai bine să rămâi sterp decât să zămislești os de Ungur...

Și mamă-sa :

— Dragul mamei, o să fii nefericit. Unguroaica e o cățea, care-și vrăjmește și puii ei...

Și numai soră-sa Zorița, buna și blânda Zorița era de partea lui :

— Iubești, Florine.. iubirea nu trebuie să cunoască piedici.

Cum ar fi vrut să-și stăvilească judecata, cum ar fi vrut să alunge strigătul conștiinței... dar gândurile, amintirile, faptele stau în juru-i ca niște impricinați.

Sau, poate de dragul lui, nevastă-sa se prefăcea ? E și asta o tactică femeiască. Adineaori bătea în piano numai să înăbușe strigătele vânzătorilor de ziare. Acum nu putea crede.... Poate numai și numai de dragul lui, ca să nu sufere el, ca să nu fie el îngrijorat. Doar avea acolo pe soră-sa Zorița... Ea era profesoară, rămasă pentru viitorul liceu românesc din Cluj.

Ajunsese la o nouă etapă de judecată. Nevastă-sa avea de ales între soț și neamul ei. Nu credea, fiindcă nu voia să-și facă neamul de ocară, sau se prefăcea că nu crede ca să-i ușureze lui durerea de Român. Și asta voia s'o afle, trebuia să afle...

În mintea lui un gând nou țâșni săgeată. Oare nu-l ajunsese vorba tatălui său chiar de acum opt ani, când i se prăpădise copilul ? Oare nu era și un blestem, dacă de atunci, Dumnezeu nu mai binecuvântase pântecul neveste-sei ? Castrișan își simți ochii îmbrobonați de lacrimi grele. Asta, de câte ori își amintea de copil... Să fi avut acum un copil, în acest blestemat refugiu, în această durere a neamului, în acest dezastru al demnității românești... să fi avut un copil, mângâiere, speranță... Și chiar nevastă-sa să fi fost copilul n'ar fi avut răgaz să se chinuiească să facă alegere. Copilul își

stăpânește mama pe vieață... Dar și fără asta, să fi avut un copil numa din drag, numai din trebuința de a iubi...

Castrișan își scoase repede batista, lacrimile îi curgeau pe obraz și din odaia vecină se auzeau pașii nevastei: Katalin intră mândră și majestuoasă. Era frumos îmbrăcată în rochie de seară, așa cum învățase ea la Marianum că-i șade bine unei adevărate doamne.

Castrișan închise ochii, să nu vadă. Lacrimile însă, curgeau pe ulucul sufletului. Femeia asta nu înțelege nimic... Eu îmi plâng copilul și ea se pregătește de bal.

II

În cameră stăruia o liniștită și duioasă atmosferă de pace, și totuși gândurile nu se loveau de loc. Într'un fel gândea judecătorul Castrișan, în altfel, prietenul său, avocatul Negură... dar duhul vorbei era liniștit și gândurile se încheiau pe deasupra contrazicerilor. De câteva zile Castrișan era suferind și în fiecare zi prietenul său îl vizita. Și parcă niciodată, ca la boală, sufletul omului nu se deschide mai mult și simțirea nu devine mai receptivă. Febra și prietenia își dau parcă mâna.

— Admirația noastră pentru străini e, de fapt, o mare timiditate... își dete cu gândul Castrișan.

Prietenul său era de altă părere.

— Poate dimpotrivă e o mare superioritate. Poate e o dovadă de câtă înțelegere și indulgență maximă e capabil sufletul nostru românesc...

Castrișan, din fotoliul său, rămase câțva timp gânditor. Privea când pe o fereastră, când pe cealaltă. Deoparte, umbra înserării se ridica parcă de pe pământ ca un abur ușor : de cealaltă soarele amurgului strâns în cumpănă de aur, cobora sub orizont.

— Nu, dragă, suntem un neam de timizi... nu de fricoși și nici de înfricați... ci, repet, de timizi... Exemplele, la mine, abundă. În 1913, trecând Dunărea, soldații noștri abia dibuiseră câteva cuvinte bulgărești și n'o mai isprăveau.

— Asta-i fălășonie... e bravadă. Adică: uite ce iscusit sânt... știu și limba voastră. Judecătorul era cu ochii pe orizont, unde focul de aur se tot strângea ca în pumn.

— În Rusia, soldații mei cereau „hleba” și „maslu”... uitaseră de pâine și unt.

— Explicația mea e alta... se adaptau nouilor împrejurări...

Și toată supușenia asta spirituală, de secole... întâi slavonă, apoi grecească și, în timpul din urmă franceză și engleză... continuă Castrișan.

Și deodată, frângând linia discuției:

— Chiar și căsătoria mea...

Negură se simți stânjenit. Ori cât ar fi fost de prieteni, chestiunea asta gingașă fusese cu grijă evitată. De altfel, în casa lui Castrișan, atmosfera era atât de românească încât nici nu se mai știa că doamna e maghiară. Și iată că împrejurările erau mai tari decât tot, decât voință, decât obicei și chiar decât sentiment.

Și la mine aceeași supușenie... același suflet de sclav s'a dovedit că trăiește...

Dar gândul alergă parcă pieziș, tăind vorbei drumul. Amândoi făcuseră dintrodă și acum zadarnic se căsneau să înceapă... orice mișcare nefirească era și mai chinătoare. Clipa se făcuse turbure. Se amestecaseră parcă umbrele sufletești cu pâplăirea întunericului din afară. Și gândul... gândul era greu și stăruia de sine stătător. Nu puteau decât să-l ocolească, să-l lase în urmă, să-l piardă din vedere... Dar pentru asta

trebuia timp, timp mult și întuneric... Să-l lase în urmă, în drumul vântului, să-l știe departe, în negura nopții.... Să-l simtă cum se pierde, cum se fărâmițează, până va ajunge praf și pulbere...

Când ușa se deschise și în cameră își făcu apariția frumoasa Katalin. Amândoi tresăriră. Parcă alta ar fi dorit să fie deslegarea firească a chinuitoarei clipe.

— Cum?... Stați prin întuneric?... și dete să aprindă lampa.

— Nu, Katalin... te rog.. Nu știu de ce, dar parcă întunericul e ambianța necesară sufletului meu...

Femeia își opri gestul de a întoarce cumutatorul.

— Vin dela familia Hosvay... spuse ea, oarecum să-și justifice absența și întârzierea, și trecu în odaia vecină să se schimbe.

În urma ei, cu toată tăcerea, aerul clocotea parcă. Sosirea ei stârnise mișcare, fior. Căzuse tocmai în clipa trecerii în uitare. Dar evenimentele, își zicea judecătorul, au și ele o logică a lor în ceea ce se cheamă coincidență, probabilitate, posibilitate...

Când femeia se întoarse, aceeași atmosferă întunecată și încurcată domnia încă.

— O... dar trebuie să facem lumină...

Castrîșan încercă o dureroasă senzație, parcă de precunoaștere. În umbra odăii trăiau aievea gândurile, faptele, întâmplările... și nu în vâlmășeală, ci pe socoteală proprie; ele îl împulzeau, îl conduceau, îi ritmau parcă și gesturile și vorbele. Clipa era a-tot-cuprinzătoare. Lega sgomotul umbrelor dinăuntru cu uraganele dinafară. Sufletul știa și aștepta. Simțea puterile răului adunate în poarta casei... și în urma lor, răătăcitoarele ecouri hăulind din scorburile nopții... Lumina îi sgârci inima în piept și sparse ușa din țâțâni. Totul durase timp de o clipă. În odaie intrase soră-sa Zorița. Mentea lui Castrîșan era limpede ca ochiul de copil. Așa era firească.

— Florine... Florine...

Și se aruncă la pieptul fratelui său. Castrîșan nici nu avusese timp să se ridice din fotoliu. Și parcă nici nu era de lipsă. Un alt gând îi nivela sufletul: inevitabilul... Acum soră-sa îngenunchiase și îl ținea îmbrățișat cu amândouă mâinile strigând după ajutor:

— Nu mă lăsa,, Florine, nu mă lăsa...

Cu toții înțelesesă cele petrecute. Zorița fusese expulzată de Unguri. Și expulzată ca ne-oamenii... cu silnicie, batjocură și umilință.

— Nu mă lăsa, Florine...

În fine, fratele se ridică.

— Stai, Zorița, liniștește-te...

Și binișor o așeză în locul lui, pe fotoliu.

— Liniștește-te... acum ești în siguranță.

Fata privea cu ochi răătăciți. Spaimea nebuniei îi agita trupul și chipul. Avea fața buhavă și mobilă, ochii bulbucăți și sticloși, vocea răgușită și părul în lațe despletite.

— Nu vă puteți închipui ce-a fost....

Și plângând în hohote:

— Nu vă puteți închipui...

Castrîșan începu să-i mângâie părul și să i-l așeze frumos la loc, apoi își lipi mâna cataplastmă pe față, parcă să i-o liniștească.

— Lasă, Zorița, nu fii înfricoșată... Toate s'au terminat acum, ești în siguranță. Uite, vei sta la noi...

— Nu, nu... țipă ea. Nu...

Și își aruncă privirea spre Katalin.

— Nu aici...

Cu mintea răătăitoare, căuta zadarnic să găsească un temei. Atunci interveni Negură.

— Domnișoară vrea să spună că aici nu aveți loc, fiind în refugiu. La mine, întâmplător, e loc mai mult... Eu stau la părinții nevestei și se găsește o cameră și pentru domnișoara.

— Da, da... Nu aici...

Katalin, fără să scoată o vorbă, părăsi camera.

— Nu vă puteți închipui ce-a fost...

Și într'adevăr, mintea sănătoasă nu putea crede cătă batjocură organizată, cătă chinuitoare umilință... Goniți într'o oră, duși între baionete, huiduiți, scuipați și apoi îmbarcați într'un vagon de vite, plin de bălegar. În urmă purtați șaizeci de ore dela Cluj la Oradea și dela Oradea la Arad... când, în câteva minute, prin Feleac, ajungeai la graniță.

— Și m'au bătut, frate... m'au bătut în piață...

— Cine?... țipă Castrișan.

Acum, liniștea lui devenise roiu de pulbere magnetică. Inevitabilul fusese depășit, presimțirea întunecată.

— Cine?... repetă el.

— Agnes...

— Sora Katalinei?..

— Da.

Fratele închise ochii parcă să nu vadă spectacolul.

— Și ce e mai groaznic, am fost desbrăcată până la piele...

— Desbrăcată?..

— Da... în vagonul plin cu bărbați...

— Ah, bestiile !.. Bestiile !..

Ușa se deschise și Katalin intră, dar Castrișan nu se putu opri :

— Ce brute !.. Ce bestii !..

Fata își acoperi ochii cu rușine.

— Am fost desbrăcată... îți jur că-i adevărat. Șeful lor era Zoltan... cumnatul Zoltan...

— Ah, bestia... bestia...

* * *

Trecuse de miezul nopții și cei doi soți nu se culcaseră încă. Castrișanu odihnea în fotoliu și Katalin, cu chipul adunat de abajur asupra lucrului de mână, broda. Cei doi soți nu-și vorbeau. Tăcerea era prinsă ca'n plaur de lac stătut, pocnetul acului prin pânza de in și dunga umbrăsoasă a firului de mătasă încheiau ochiuri noi în urzeala liniștii. Ei se temeau parcă și de sgomotul gândurilor. Căci la cea mai mică mișcare, clipeala luminii în lampă, pasul unui trecător pe stradă, adierea vântului prin frunzișul uscat, plasa se destrăma și din ochiurile afunde se porneau sclipirile de necaz ca forfota și bâzâitul găzelor în plaurul stârnit. Atunci se simțeau din nou la pândă. Chiar dacă priveau aiurea, între mințile lor întunecate stăruia sclipiri fosforescente ; chiar dacă nu vorbeau, din sufletul lor porneau undulări de valuri care se ciocneau în întuneric, pe tăcute. Pe urmă, cu mari opinteli, fiecare își împingea acest clocot la loc în suflet și în sânge, unde, sub cheie, începea să hohotească. Acum trupul le devenea prea mic, încăperea prea îngustă ; se simțeau fără aer, fără lumină, strânși ca în carceră.

Infine femeia răzbită de obidă, izbucni :

— Tu crezi ?

Soțul îi înfruntă cu hotărîre privirea :

— Da, cred....

Pentru întâia dată, în zece ani de căsnicie, se simțeau protivnici. Ea se ridicase în picioare, dominând încăperea. Bărbatul însă nu-și plecă ochii.

— Nu-i adevărat... făcu ea.

— Atunci Zorița minte ?

Ea rămase câțeva vreme fără să răspundă, continuând să-l braveze cu frumusețea. Ii întorcea cuvintele lui de dragoste, prelucrate în priviri ademenitoare, ca apele nestematelor, și-și unduia încordat trupul din sâni și până în marginea coapselor. Dela el aflase că e frumoasă ca o arhiducesă austriacă. Dela el aflase că ochii mari, prinși în cercuri de umbre, fața palidă și gura cu buze ca miezul de rodie, dovedesc rasă, ca și părul blond revărsat pe spate în bucle mari. Și surâsul ei grav, taciturn și misterios, care nu se lăsa nicicând descifrat, și nasul drept fără nicio notă vulgară.

— Nu-i adevărat... repetă ea.

Căstrișanu se ridică turburat. Oare nevastă-sa nu pricepea nimic, sau juca teatru ?

— Cum, tu nu ești în stare să prinzi tonul adevărului ? Tu nu știi să distingi minciuna ? Unde e intuiția ta de femeie ? Unde e urechea ta de muziciană ?

Dar Katalin îl înfrunta cu toată puterea ei de femeie și de aristocrată. Se ținea drept în fața lui, desfășurând ca la un concurs de frumusețe trupul ei mândru, majestos, îmbrăcat într-o rochie verde de catifea, încheiată, până'n gât, cu mâneci bufante și ornamentată cu dantelă. El continua s'o judece. Asta-i teatru... Și apoi tare :

— Să zicem că svonul public minte... să zicem că ziarele mint... dar Zorița ?... Zorița ?...

Femeia scoase din colțul gurii un zâmbet de batjocură.

— Zorița joacă teatru.

Căstrișan se înfurie. Aceleași gânduri, dar în loc să se potrivească, se ciocneau, se depărtau. Femeia profită de desorientarea bărbatului.

— Asta-i teatru... isterie... minciună colectivă...

Acum se lăsase prinsă în propria ei pornire.

— V'ați adunat cu toții împotriva mea. Mă urâți fiindcă sunt de neam nobil, fiindcă sunt maghiară.

Căstrișan își prinsese apărarea de alt gând : adevărul.

— Adevărul, Katalin... adevărul are în el puteri divine... doar ești creștină...

Ea răspunse aiurea :

— Neamul meu n'a putut comite acte de sălbăticie... este un neam nobil.

— Dumnezeu e adevărul.

Acum fiecare din ei se adăpostise, ca înapoia unei metereze, înapoia unui gând.

— Noblețea dovedește pe Dumnezeu...

— Adevărul e semnul lui Dumnezeu...

Ajunseseră la un paroxism. Ochii le scânteiau, glasurile răgușiseră, tot trupul le era în tremur. Căstrișanu însă era sigur de el. Aceeași senzație de precunoaștere. Aștepta acum o altă judecată, o intervenție parcă din altă parte, care să le curme cearta și să le potolească vraja. Când deodată se auzi un ciocănit în fereastră. Chipul lui se înșenină. Poate era intervenția dorită. Ciocănitul în fereastră se repetă. Judecătorul deschise fereastra. Femeia aștepta cu sufletul în buze.

— Cine-i ?

— Eu... răspunse din întuneric un glas. Eu, Dumitraș...

— Dumitraș... se repezi fericit judecătorul.

— Dumitraș.. făcu cu necaz femeia. Ce caută și banditul ăsta ?..

Judecătorul se aplecă peste fereastră.

— Sună la portar și vino înăuntru.

— Ah, acum și banditul ăsta !... Iată Dumnezeu ți-a auzit glasul... făcu în batjocură femeia.

— Nu batjocori numele lui Dumnezeu.

Katalin însă continuă :

— Doar e pușcăriaș. Nu altul, ci tu l-ai condamnat.

Intr'adevăr, Dumitraș fusese condamnat pentru crimă de furt. Dar ăsta nu era motiv de batjocură. Dumitraș le devenise om de casă. Pe el îl trimetea dela penitenciar, când era lucrul mai greu în casă. El ajuta la tăiatul lemnului, el făcea curățenia mare, el plivea și răsedea grădina. Se obișnuiseră toți ai casei cu el. Pe nimeni nu-i mai jignea haina lui de pușcăriaș, necum escorta de gardieni, care-l aducea și ducea. Însăși Katalin nu avusese vreodată prilej de supărare. Dar acum ?... Tocmai acum, când toată lumea era atât de nenorocită ?...

Ușa se deschise binișor și Dumitraș intră în odaie. Avea un palton vechiu strâns la mijloc cu o curea și la piept clinul din stânga se vedea ridicat. Ascundea ceva acolo. poate merinde, poate vreun lucru de furat. Era groaznic de obosit. Chipul lui era întunecat de o barbă țepoasă și murdară și ochii lui clipeau rar, parcă să adoarmă. După ce cercetă cu luare aminte încăperea, omul își descinse cureaua și de sub palton scoase un săculeț, pe care-l puse cu multă băgare-de-seamă pe clavier. Femeia tresări. Ii murdărea mobila, căci clavierul era nu numai un instrument muzical, dar și un obiect de preț. Pe urmă necazul se prefăcu în batjocură. Nici că se putea mai nimerit. Bărbatul invocase pe Dumnezeu, și Dumnezeu îi trimisese sol un pușcăriaș.

— De unde vii, Dumitraș ?

— Dela Cluj... și potrivești cu mare grijă săculețul.

— Când ai sosit ?

— Chiar acum.

Femeia avu un rânjă răutăcios.

— Și pe tine te-au expulzat Ungurii ?

— Nu... eu am fugit prin Feleac.

Ea continuă să fie rea.

— Mă mir că nu te-au bătut, nu te-au scuipat, nu te-au desbrăcat la piele...

— Asta nu.

— Atunci, de ce-ai venit ?

— Omul arată în spre clavier

— Ca s'aduc sacul ăsta... e al Dumneavoastră.

— Ce-i acolo ?... se îndârji femeia.

— Oasele lui Radu.

Vorba lui Dumitraș sgudui ca un cutremur și se risipi ca pleava. Chipul femeii se schimonosi de oroare. Lui Castrișan durerea i se înfundă în gâtlee ca un căluș de vată.

— Oasele lui Radu ?... gemu el înfundat.

— Da... ale copilului.

Castrișan ar fi vrut să țipe, să plângă, să spună o vorbă, dar nu izbutea. Limba

îi era uscată de sete, pieptul prins ca'n niște scoabe. Avea lipsă de aer... de aer mult. Impleticindu-se ajunsese la fereastră. Abia după ce-și răcori fața în aerul nopții, putu rosti o vorbă cumpănită :

— Asta-i pedeapsa lui Dumnezeu... și se prăbuși în fotoliu.

Femeia îl privi cu dispreț. . Ea își recăpătase stăpânirea de sine. Ajungi nevolnic invocând la fiecă clipă pe Dumnezeu. Omul însă povestea. Ungurii, la Cluj, deschideau mormintele Românilor și făceau de tot răsul osemintele. Pentru pustia asta de treabă, de a ucide până și morții, n'au găsit slujbași mai de pricepere ca pușcăriașii.

— Când au ajuns la mormântul lui Radu, eu n'am avut inimă... Înțelegi?... De câte ori n'am fost cu Dumneavoastră la cimitir, de câte ori nu v'am auzit plângând ! .

În fotoliul lui judecătorul, amuțit de groază, își strângea tâmpilele între pumni : Femeia era încremenită în poziția ei statuară. Singura inimă tare rămasese Dumitraș El, n'avea nicio manie și n'avea nici un necaz...

— Măine aducem un om să le spele... începeu el sfătos. Chemăm preotul și le îngropăm aici.. Acum ne-ar trebui o lumânare...

Atunci femeia izbucni ca o furie :

— Asta nu... Asta nu...

Era de nerecunoscut. O vijelie lăuntrică răvășise trup și suflet. Ochii închiși până 'n pupile scăpărau scântei, gura voia parcă să muște cu toți dinții la vedere și din păr îi atârnav lațe tari peste frunte și tâmpile.

— Fiindcă mințiți.... fiindcă vreți să mă batjocoriți... urla ea cu glas de țărână. Vreți să mă faceți de răs... vreți să vă grozăviți... N'aveți niciun scrupul, vă folosiți și de oase desgropate, numai și numai să mințiți.

Și adresându-se lui Dumitraș :

— Hoțule... Tâlharule... Ai adus niște oase de câine... Vrei bani?... Na bani... și pleacă, tâlharule...

— Katalin... se ridică bărbatul. Nu-ți recunoști copilul?...

— N'am copil... Asta nu-i copil...

Și luând sacul în mână începu să-l sgâlțâie ca pe un copil când îl urechezi. Din-năuntru, oasele răspundeau uscat și tare. Ea își înfipse și mai adânc mâinile în chica osoasă. Dar oasele îi prinseră degetele între colțuri tari și începură să le strivească. Se angajase la luptă cu niște ciolane moarte. Asta o înnebuni de tot. Atunci, cumpănind povara în amândouă mâinile, se repezi la fereastră și înainte ca cei doi bărbați să prindă de veste, ea asvârli cu toată puterea sarcina în stradă. Sacul sbură și lovindu-se de trotoar explodează în țandări.

— Ce-ai făcut, femeie?... Asta-i semnul lui Dumnezeu, glasul lui Dumnezeu...

— E Dumnezeul vostru, nu al meu... Pe Dumnezeul vostru să-l ia dracu..

— Katalin, nu blestema...

Dar femeia plecase din odaie.

— Plec, plec... Tâlharilor, hoților !...

III

A doua zi de dimineață, când femeia se înapoie, găsi clavirul prefăcut în catafalc. Printre flori mari de toamnă și frunziș de culoarea argintului și aramei, odihnea un mic sicriu. O lumânare de ceară era lipită chiar pe capac și lângă sicriu vegheau doi oameni : tatăl și tâlharul.

Femeia rămase țepănă în cadrul ușii. Bărbatul întoarse capul anevoie.

— Florine, vreau să-ți vorbesc.

Tăcut, el se sculă de pe scaun și trecu în dormitor.

— Eu nu mai am ce căuta aici... trebuie să plec.

— Așa se cuvine... încheie el.

Ea avu o tresărire înapoia pleoapelor.

— Prin urmare mă gonești ?

El arătă cu degetul spre odaia vecină.

— Nu eu, ci copilul..

Castrișanu o privea drept în față. Sufletul său se curățise de toate temerile, de toate nedumeririle. Și în făptura lui se făcuse o despărțire, ochii priveau și sufletul parcă se ruga. Minte era obiectiv de precizie, dar simțirea fum de tămâie.

Aceeași despărțire observă și la mamă. Dincolo odihneau osemintele copilului, iar aici ochii ei erau uscați, de se putea alege geană de geană.

— Copilul a rostit sentința de despărțire...

Ea clătină capul în semn de compătimire.

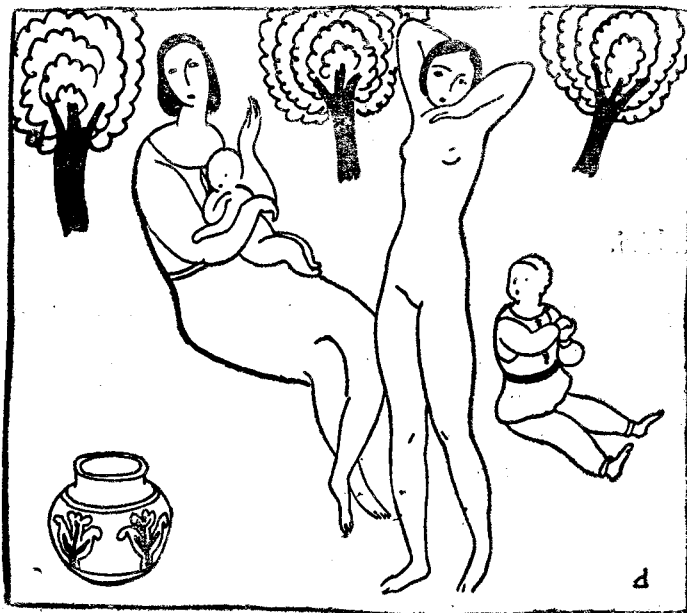
— N'ai înțeles nimic din frumusețe...

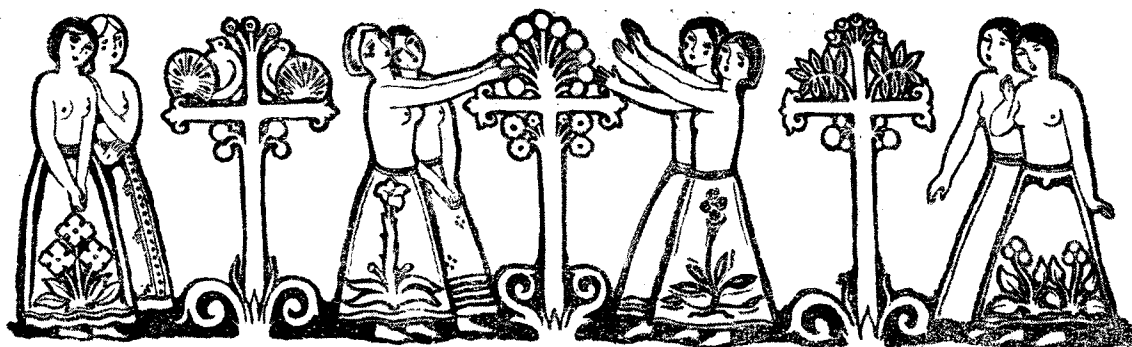
Vocea lui luase parcă drum de lumină.

— N'ai înțeles nimic din suflet...

Intr'adevăr, în clipa aceea el avea senzația că fiecare os fusese batjocorit, dar că fiecare era învelit într-o teacă de steag de sufletul lui și că fiecare era însemnat cu o pecetie sfântă, de sărutul lui Dumnezeu.

Sibiu, Noembrie 1940

P O E S I I

DE

ȘTEFAN BACIU

F E B R A

Am pășit pe două trepte,
În tristețe, ca'ntr'un schit;
Cine-o fi să mă aștepte?
Nu m'am dus, nici n'am venit

Iată, cânt — și tac într'una,
Vocea mea e ca'n poveste,
Nu s'aude, nu, nebuna:
Sunet nu-i și parcă este.

Prind în brațe calde goluri
Le privesc și nu'ndrăsnesc,
Ce luminează pe nămoluri?
Infior, dar nu'ncălzesc.

Văd o stea, îmi cade'n poală,
Ca un rece foc pe-o vatră.
Patru câini cu limbi de smoală
Nu scâncesc și totuși latră.

A N A L O G I I

Vezi: amintirea-i ca un lac de munte,
Te trage în adâncu-i și te soarbe,
Îți rupe inima, te sângeră pe frunte,
Reci adâncimi, bulboane oarbe.

Tu stai privind; e lacrima ce-apare,
Sau stalactita care 'n peșteri cade ?
Statui lunare, sau statui de sare,
Pe reci alei de suflet, ca monade.

Și toate trec : iubiri, dorinți neîmplinite,
Tristeți sublime și ambiții vane.
Când, implacabil, timpul le înghite.
Se pierd în el, ca ape subterane.

NOCTURNĂ

Seara, singur între cărți,
Tolănit pe-un dâmb de vise,
Mut orașe mari pe hărți,
Slove mici pe manuscrise.

Călimara mea e lacul,
Fără luntri și corăbii,
Pe sub geam aleargă veacul,
Zornăind tăioase săbii.

Și târziu, când carul mic
Priponit de-un horn de casă,
Duce noaptea ca un dric,
Goana gândului mă lasă.

V I A T A

DE

TEODOR PLOP

Ia-mă, Doamne, de mână și du-mă prin pădurea aceasta,
eu singur mă tem,
pe după arbori fiarele stau ghem
și, așteptându-mă, gem...

Luminează 'o, Doamne și o fă albastră,
că 'n întunericu-i atât de des
aud paianjenii cum plasa 'și țes.
Cu bezna ei, ca o cerneală, îmi scriu cuvântul...

Poezii toți stau 'naintea ei și ard.
Ah, care dintre dâșii a pătruns în ea
adânc, s'o biruiască
cu al versului melodios stindard ?

Pe țărmul tumultuosului ocean
sunt o coloană albă de mirare,
pe trupul ei rotund, marmorean
pâlpâie vițe candidă de soare...

S T I H I I

DE

ȘTEFAN CÂRSTOIU

SINGURĂTATE

Cine mă strigă ? Cine mă chiamă ?

Unde alergi suflete fără răgaz ? Mă doare auzul, mă doare ecoul, m'apasă tăcerea.

Hei, tu, fantasmă nevăzută, glas fără trup, chemare fără vorbe, închipuire albă ! De unde strigi ? Ce vrei ? Ce spui ?

A răsunat în noapte un țipăt de pasăre rănită. — Ești tu ? — Tu ispită albă a dorului ? Sau m'a atins cu zimții aripei sale pasărea pustiului ?!

Aud un vuet subteran. — Ești tu glas al durerii ? — Sau se sparg de digurile singurătății mele valurile nemîngîiatei mări ?

Trec nouri grei pe cer și-mi fac cu mîna. — Ești tu, chemare neînvinsă a vieții ? — Sau trec în slăvi nefericiții îndrăgostiți de stele ?!

Aue pămîntul în adînc. — Ești tu spirit al trecutului căzut în vreo genune ? — Sau latră în măruntae cățelul pămîntului ?!

Ci răspunde !

U — u — u — u — u — u — u — u.

A căzut în adîncul meu întunerecul !

U — u — u — u — u — u — u — u.

Soarele a murit și s'a prăvălit însîngerat în marea de dincolo !

Intinde-mi noapte leagănul tău de aur plutitor și du-mă ușor peste abis. Ușor și legănat, să nu simt c'am trăit, să nu presimt că mor !

ADÎNCUL

De cîte mii de ani plutesc, fulg de lumină pe văi de întuneric ?

Pornit-am din tăcere, ca vîntul din gol. Adiere de vis și închipuire peste nean, m'adun ca umbrele din spuma luminii și m'asez ca svonul pe coclauri. Sunt aici și nicăeri : glas asvirlit în haos și răsfrînt de depărtări. Răsun ca o cochilie de svonuri tainice și cântă vînturile în inima mea tăcerile risipite printre stele.

Ce vrei tu biată inimă de gemi ?

Te dor stelele ? — Sunt prea departe.

Te-ademeneste marea ? — E prea adîncă.

Ai vrea să sbori spre soare ? — Pămîntul e mai aproape. Pe coaja lui, ca o durere în rană, tu plutești prin spații și le măsoară gîndul. De mii de ori ai ocolit în jurul lumii și te-ai învălit cu întunecul ca 'ntr-o mahramă. Punct de 'ntuneric închipuit pe-o stea, isbește lumina'n tine ca un abur.

Ci unde ești ?

Bat în raze de lumină și nu răspunzi. Culeg în pumni întunecul și nu te prind. Întind mîinile spre nisipul din adîncul mării și-mi scapi printre degete ca argintul viu.

Unde este, lamură de gînd, izvorul tău ? Unde-ți este, suflete, rădăcina ?

Adîncul visează în mine și înfloreste pe mîlul meu nufării tăcerii.

FEMEIE

Te nascoci suferința de-a nu mă putea găsi.

Mă căutam pretutindeni, cum caută orb lumina ; pipăiam întunericul cu genele durere, răsfoiam lumina ca pe o carte, ciocăneam timpul ca pe o lespede, strigam în cele patru colțuri ale zării... dar chemările cădeau în gol ca niște păsări rănite, sorbite în adînc. Simțeam că sunt, înțelegeam că exist, mă străbăteau puteri ce-mi dau avînturi; dar, dacă le căutam rădăcina și sensul, simțirile mi se prefăceau în cenușă și scrum. Alerga împrejurul meu tot universul și stihile mi se supuneau ca unui Zeu; dar dacă le 'ntrebam, să-mi spună rostul, se 'ntunecau de-o suferință mută.

Sunt Omul, sunt Gîndul, sunt Puterea. Neantu'n brațul meu devine stea ; în creier am tipare multe, lumea din nou s'o pot crea.

Dar, dacă vreau chipul să mi-l adun și să mi-l pun în față ca pe-o icoană, simțirea toată mi se destramă, ca un abur la vînt.

Vreau să mă văd, vreau să mă prind, din univers să mă desprind și să m'adun în hău.

Vreau, ce-am primit să dăruiesc, lumina să mi-o risipesc, durerea să mi-o împărtășesc, în moarte să mă 'ntorn.

Mă doare fericirea grea, gîndul întreagă de-a o avea, cu nimenea de-a nu putea, să mi-o împart.

Eu vreau în două să mă dau, mai mic să fiu decît o vreau, alături să mă predau, celui iubit.

Pe umerii nopții am adormit, ca răcoarea noaptea pe văi și m'am risipit, în golul infinit, ca o durere în trup obidit.

Tîrziu, durerea s'a adunat sub coasta mea și-un țipăt viu am auzit că mă chema.

Cînd, dinspre răsărit, Cerul a strălucit, de-un zîmbet infinit spre fața mea, gînduri moi și fragede ca mugurii îmi crescuseră în inimă și, din umbrele nopții, ca niște lacrimi argintii, stropi străvezii de rouă s'au adunat în ea.

De-atunci, o ! Doamne, m'am văzut, cînd ca o stea, cînd strîmb și slut, deapururi rob s'o văd pe ea, în roua din inima mea, în chipul meu răsfrînt.

I N I M A

Miriade de forme strică Olarul, pînă ce, din lutul ars, te croi pe tine, giuvaer de lut, agăţat în tinda sa, ca o candelă cu undelemn sfînt. Căuta Meşterul să scoată din lut, tot viul durerii, care-I lipsea desăvârşirii Lui. Glasul articulat şi viu, ce zăcea în pustiu, ca o mireasmă. Ciocănea cu unghia formele, una cîte una, asculta înfuriat sunetul ce gemea, sunetul ce cînta, sunetul ce-l auzea bătînd în Inima Sa, ca aripa unui înger rănit. Dar nu nimerea. Cînd focul era prea iute, cînd prea domol ; cînd formele nepotrivite şi fără ecou. Grămezi nemăsurate de cioburi se adunau în prispa atelierelor sale, dar glasul cel căutat nu-l putea ghici.

— „Florilor, ce vă doare?” — Şi florile străluceau cu o frumuseţe mută.

— „Căprioarelor, ce tristeţi vă apasă?” — Şi căprioarele priveau cu ochi umezi şi tăcuţi.

— „Stelelor, ce clipiţi cu îndepărtatele nostalgii?” — Şi stelele se aprindeau ca licurici în noapte şi tăceau.

— „Vîntule, ce şueri în gol ca o nălucă?” — Şi vîntul gemea ca un suspin al nemărginirii.

„Eu vreau glasul viu al durerii, cîntecul trist al puterii, cuvîntul ce ştie să spună mai mult. Pămîntul e ars şi e slut; Eu vreau durerea din lut şi din tăcere. Mă doare tăcerea fără cuvînt, mă doare durerea fără vestmînt, mă doare privirea fără scînteie. Eu vreau ecoul a ceea ce sunt : tristeţea ce'n mine-o frămînt, vreau să devină 'n voi o putere“.

Zi după zi s'a tot trudit : dar într'a şasea zi a 'ncercării ,un strop de sudoare a căzut, în forma umplută cu lut şi-un glas tânguit şi obidit a 'nfiorat tăcerea.

Tîngue-te tu inimă de lut şi strigă-ţi spre slavă durerea.. Tu eşti tiparul desăvîrşit, în care s'a sălăşluit tot chinul Marelui Trudit şi tot misterul. Cu tine totul s'a 'noit, prin tine toate-au odrîslit şi între Cer şi 'ntre pămînt, tot ce-a fost mare, adînc şi sfînt, în tine a'ncăput.

M A M Ă

Pămînt sfînt, vatră a vieţii, isvor al lumii..

Ce vorbe să te 'ncapă, ce gînduri să te cuprindă, ce buze să sărute numele tău !

Fir din elanul pămîntului spre lumină, în tine viaţa s'a făcut om. Din pietre ai cules smerenia, luata-i florilor candoarea, din privirea dobitoacelor ai învăţat muce-nicia, iar dorul inimii făcutu-l-ai pat de suferinţă.

Cine pe lumea aceasta s'a 'nvrednicit, de-atîta har şi cinste ? Cine, ca tine, se poate simţi Mamă a Vieţii?

Din eterna năzuinţă spre lumină, singură tu eşti ca o flacăară. În tine, viaţa s'aprinde ca lumina din lumină şi prin trupul tău, jghiab al durerii, nemurirea aleargă spre infinit..

Pietrele gem pe văi şi scînteiază în piscuri, că nu ştiu ce e fiorul vieţii; florile se tîngue şi se îmbracă în podoabele culorii, înălţînd potire luminii, ca pentru o 'nchinare mistică fiinţei; dobitoacele lăcrămează că ochii lor mari şi blânzi văd viaţa, dar n'o 'nţeleg.

Singură tu, în univers, eşti Cea plină de dar. Ție totul ți-a fost dat : şi durerea fără margini şi bucuria negrăită.

Nu este loc pe lume mai sfânt ca inima ta; nu este lăcaș mai divin ca pîntecele tău. Cînd flacăra vieții s'aprinde în el, tu legi Cerul de pămînt. Arvunești viitorul și zidești trecutul. Templu al vieții pe pămînt, însuș Dumnezeu se bucură în tine. Harul se sălășluește în tine și inima ta devine crin, imagine candidă a purității.

Ce rod este pe lume mai desăvîrșit ca rodul tău? Ce taină mai nepătrunsă de cât făptura ta? De tine este legată însăși marea taină a creațiunii. Cînd cea din urmă mamă se va stinge, ce va deveni Facerea mâinilor lui Dumnezeu?

Mă 'nchin ție, Mamă, că mi-ai dat viață și m'ai adus pe lume, floare din pămîntul inimii tale. Mă 'nchin amintirii tale și fac din inima mea un cenotaf de jale. Firul de lumină ce-a încolțit în ogoarele tale este astăzi un pom încărcat de rod; dar oît de 'ndurerat că tu nu-l mai poți culege.

Risipită 'n neființă, cum ești, fă-te, Mamă, adiere dulce, cînd soarele apune și odihnește-te între ramurile mele, ca o mîngîiere a disperării; sau fă-te furtună în amiază și smulge-mă din rădăcinile, tăiate acum, și du-mă în Valea Plîngerii și arată-mi-te cum ești.

Auzi-mă, Mamă, isvorul meu! Auzi-mă tu mare a vieții, limanul meu.

Lipește-te tu ureche și ascultă cum bate în adînc inima mamei. Pămîntule, urnă uriașă de inimi omenești! Pămîntule-Mamă, pămîntule viu, ascultă cum crește în mine-un sicriu, părelnică luntre pe val cenușiu, povara-mi vieții s'o poarte.

Ci du-mă spre zarea de dincolo de moarte, spre-aceea ce viața în dar mi-o dădu, în poala ei caldă, atunci ca și-acu, al vieții 'nceput în mine să bată.

Mărire ție, chip obidit, mărire ție, suflet mîhnit, deapururi să-ți fie țărîna ușoară.

M U N T E L E

DE

TRAIAN LALESCU

Norii l-au chemat să se urce la ei,
Norii albi au sărutat muntele.
Il plictisise gloata de pigmei,
Il chemau zările, căruntele.

O fi fost un prinț palid, un visător,
Muntele alb, muntele - albastru.
Il blestemase - odat 'un sburător,
Ii surăsese 'n noapte, blând, un astru.

Din înălțimi, azi, ne privește 'n silă...
Ne sbatem, toți - o ceată de furnici —
Intindem brațul și cerșim doar milă.
Ce-i viața pentru noi ? Un joc de - arșici.

Da ! Il urăsc că nu știe ce-i ura
Și că păcaul nu l'a 'mbrățișat.
Sunt sclavul lui. El domină Natura,
Iar eu mă sbat în micul meu palat.

Un om pornește azi să 'l cucerească;
Din răni îi curge sângele pe sandale.
Iar când luminează albă - o să 'l orbească.
De pe o stâncă o să se prăvale.

Sunt fericit că omul o să se prăvale.

MISTICA NAȚIONALĂ

DE

ILARIU DOBRIDOR

Mai întâi, o clarificare.

În vorbirea zilnică, — și chiar în studii pretențioase, — se face deseori, o intolerabilă confuzie între *popor* și *națiune*.

Aceste concepte nu sunt echivalente. Națiunea cuprinde ceva în plus față de popor; și anume : este *poporul ridicat în planul istoriei*. „Popor“ plus „conștiință istorică“, — iată națiunea. Dobândind conștiință de el însuși, poporul împlinește un act de severă *introspecțiune*; o lumină interioară îi limpezește orizonturile, își întuește forțele și se încarcă de o misiune. I s'a dăruit, astfel, o nouă coeziune moleculară, o nouă ordine a voinței, o nouă finalitate a idealului. Poporul fără conștiința istorică nu devine națiune, după cum calcarul fără lava care-l străbate nu devine marmură. Națiunile reprezintă marmura din care se fac monumentele mărețe ale istoriei, numai ele oferind materialele prețioase pentru înveșnicirea valorilor și permanentelor.

Precis deci :

Națiune și popor stau, mai întâi, într'un *raport de diferență* : națiunea este o categorie *istorică și spirituală*, pe când poporul este o categorie *biologică și materială*.

Aparții unei națiuni într'atât întrucât trăești sentimentul de *apartenență spirituală*, și te integrezi astfel într'o formulă istorică fixă. Poți locui acelaș teritoriu, poți vorbi aceeași limbă, poți însuși aceleași obiceiuri, nu ești îndreptățit să te consideri ca aparținător națiunii; limba, teritoriul, mediul, etnopsihologia, nu sunt definitorii. Întrucât formula istorică fixă, *națiunea are un destin cu care trebuie să fii solidar*. Evreii nu se pot niciodată încadra, tocmai din această insuficiență; ei au formula lor istorică fixă, destinul lor comun, identitatea lor de ideal și de finalitate; a-i asimila este o erezie, a-i elimina e o necesitate.

Există, însă și un *raport de asemănare* între popor și națiune : națiunea nu e altceva decât *similitudinea spirituală* a poporului, iar acesta *similitudinea în re*, — sau cum zic acolastici : *reificată* — a națiunii.

Așa dar, popor și națiune sunt aceeaș realitate, sub moduri diferite de a exista.

Dar dacă există ca moduri diferite, trebuie să aibe atât forme proprii de prezentare cât și forțe de specificare; căci numai prin acestea se lasă cunoscute și înțelese.

Cari sunt *formele prezentative*? — pentru popor : *neamul*, pentru națiune : *cultura*. Între amândouă, există o legătură finită și definită; ca dela imagine la portret.

Formele prezentative (neamul și cultura) implică *forțe de specificare* :
neamul, — cu puterea de specificare *ereditatea* ; și
cultura, — cu puterea de specificare *tradiția*.

De unde trebuie să tragem încheierea : *tradiția este ereditatea culturii, iar ereditatea este tradiția sângelui*. În acest punct de coincidență, se poate scormoni după sensurile adânci și subtile ale celor două concepte : *rasă* și *cultură*. Am citit studii în cari aceste noțiuni erau împerechiate fără precizarea legăturilor de rudenie, atât de necesare unei analize pretins doctorală și riguroasă. În locul limpezirilor logice, s'a preferat filiația faptelor istorice ; ca și cum ai defini forța magnetului descriind pilitura de fier.

Să revenim :

Între *tradiție* și *ereditate*, ca puteri de specificare, ale culturii și neamului, — iar acestea ca forme prezentative ale *națiunii* și *poporului*, — există un anumit raport ; un raport de *cauzalitate simbolică* ; și o anumită funcțiune, — o *funcțiune de reprezentanță*. Tradiția și ereditatea alcătuiesc factorul dinamic, viu și creator, neamul și cultura alcătuiesc expresia lor grăitoare. Când națiunile săvârșesc actul de întorspecciune istorică, intuiesc înlăuntrul *complexei corelări* și se împovărează de conștiința forței și misiunii proprii. Este un fel de străluminare interioară, asemănătoare *extazului religios*. Puterea naționalității creatoare devine atunci deplină și fecundă, adâncurile fără grai se răscoală și, în taina de nepătrus, se zămislește efortul cuceritor al veșniciei naționale. În atari clipe, se colorează cu atât imaginea de vis a viitorului, cu cât drumurile cari duc către Dumnezeuul popoarelor sunt mai pline de treptele riscului credinței. Se citorește, astfel misterios, destinul, smulgând vieții fragmente mari de eternitate istorică. Solidarizând veacul adânc cu ceasul suprem, glasul poruncitor al cutezanței se adună expresiv din murmurul epitafelor glorios săpate.

Acest act viu și creator de solidarizare totală și supremă este semn învedereat al misticei naționale.

Pentru noi românii, popor cu veche tradiție în această privință, doctrina naționalismului are punctul de origină departe în timp, pe când în Europa nu exista nici măcar *svon* debil din ce se vede astăzi. Tot ce am produs ca talent și inteligență, s'a risipit, virtute și viață, pentru acest principiu. Am putea spune că formează *adevărul organic* al istoriei noastre. Acest adevăr face legea de perzistență și de evoluție, de când încă germen latin în teren traco-dacic ne-au năpăstuit toate semințele încrucisate peste plămada pură a generării noastre.

Născuți în primejdii și viețuiți în ele, ne-am salvat ființa și rosturile, prin forța dinamică a misticei naționale. Coborînd în adâncuri, ne-am observat și ne-am străduit. Sâmburul voinței colective s'a copt etapă cu etapă, crescând în efortul dramatic al mântuirii.

Întâia etapă a fost a *mitului național* ; a doua, a *utopiei naționale* ; a treia : *mișiunea națională* ; a patra și ultima : *destinul național*. Sunt desfășurări certe ale afirmărilor puterii.

De reținut : când vorbim de *mit* și *utopia* națională, nu utilizăm sensurile pe cari le-a dat Sorel acestor cuvinte. Pentru gânditorul francez, mitul și utopia sunt *termeni operatori* în procesul de explicitare a evoluției claselor sociale, văzute în mers biruitor către paradisul terestru visat de proletariat. Între mit și utopie — afirmă el — e o diferență de *origină a formulării*. În *Réflexions sur la violence* spune clar că mitul este o *expresie a voinței* masselor, pe când utopia este *elaboratul intelectualilor* cari sta-

bilesc un model pentru masse. Prin urmare, parcursul dialectic al biruinței proletare include doi termeni: *mitul* (care dirijează massele ca să prepare) *utopia* (care e negația formelor burgheze).

Ce e *mitul național* ?

Am delimitat exact între ereditate și tradiție pe deoparte, între neam și cultură pe de altă parte. Și am zis că primele le apreciem ca *forțe de specificare* a neamului și culturii. Între toate, există un raport (a căru natură e *dinamică*) și anume : *cauzalitatea simbolică*. *Forma pe care o îmbracă acest raport cauzal — simbolic o numim noi mitul național*. *Antrenează ereditatea neamului și tradiția culturii, angajând voința tuturor, solidarizați pe țeluri supreme*.

Istoria românească înfățișează epoci mari și evi de răscruce ale prezenței mitului național. Să amintim vrednicia permanenței în aceste locuri, pironiți cum am stat, secole în șir, lângă morții și lângă munții noștri. E atât de glorios acest capitol al mândriei naționale, încât istoricii Apusului — cum de o pildă Lot, — căutând să descifreze condițiile rezistenței românității străbătătoare prin primejdii și veacuri, au ajuns la concluzia, formulată ca un certificat de orgoliu pentru noi : *miracolul românesc*. Este, adică, dogma fixității locului de geneză și a vrerii crunte de a menține crucile cari ne-au însemnat, din timpuri uitați, vatra.

Înrădăcinată în spațiul geografic, străduința românească a umplut, apoi, timpul istoric. Viue și acum lungul vremii de răsunătoare fapte de arme cari au culminat în iureșul de forțe din 1918, când ne-am fixat granița pe linia osemintelor. Să menționăm pe Horia, Tudor, Iancu și memorabilul 907 — adevărate semne de foc pentru învredniciri de epopee. Desigur, fiecare act al voinței românești, încordată la ceasurile amintite, are *motivația* lui istorică. A analiza această motivație, înseamnă a stabili ansamblul de condiții în care s'a desfășurat actul și astfel, am pătrunde în alt domeniu : al *pretextelor* ; cari niciodată n'au fost aceleași. Tudor a avut un pretext : *fanarioții* ; țărani din 907 alt pretext : *arendășii*. Pretextul — oricare — împlinește o funcție *antinomică*. Numai în prezența lui, energia națională prepară formele mitului.

În a doua etapă, mistica națională e marcată prin *utopia națională*.

Ce este — iarăși spre deosebire de Sorel — *utopia națională* ?

Am delimitat între cultură și neam pe de o parte, între popor și națiune pe de altă parte. Și am zis că primele sunt *forme prezentative* ale poporului și națiunii. Între toate există un anume raport (a cărui natură e *statică*) ; l-am numit *funcția de reprezentanță*. Este un raport de oglindire, de răsfângere ; citim în cultura unei națiuni ca în propria-i operă sufletul unui scriitor.

Spre deosebire de mit, care e în legătură cu forțele de specificare, utopia stă în legătură cu formele prezentative.

Uneori, raportul de reprezentanță e fals așezat. *Forma pe care o îmbracă acest raport de falsă reprezentanță, o numim noi utopie națională*. Pentru parcursul ascendent al unei națiuni, utopia este egal de necesară ca și mitul. Orientează procesul de introspecție istorică, înlesnind aflarea vocației. Mit și utopie nu se deosebesc atât prin geneza formulării — cum credea Sorel — ci prin aceea că în mit predomină ereditatea, pe când în utopie predomină tradiția. Ereditatea angajează voința, tradiția orientează spiritul. Solidaritatea ființei naționale rămâne întregă, numai că, bolnavă de indiferență fiind, preferă să absenteze din istorie. Atunci intervin vizionarii ; ei nu sunt exponențe, dar animă. Totdeauna respectoși de tradiție, iubesc trecutul și au *fascinația abisului istoric*.

Aşa a fost, bunăoară *latinismul lingoistic*.

El înseamnă fascinaţia grandorii obârşiei. Motivaţia istorică, desigur îl legitimează. Oamenii purtaţi de idealuri, generoşi în risipirea jertfei lor, simţiau nevoia să *afirme o limită* faţă de poftele uzurpatoare ale altor naţiuni, devorate de imboldurile conştiinţei mesianice. Se preparau astfel condiţiile apariţiei mitului naţional, propulsator al uriaşelor deplasări de masse sub Horia şi Iancu. Căci mitul *neagă* limita pentru a nega misiunea altei naţiuni. Latinismul avea să stăvilească pornirile mesianice ale regatului apostolic. Lipsa de rudenie între teritoriile ocupate şi lipsa de potrivire între neamurile conlocuitoare, trebuia suplinită prin tendinţa tiranică de dominaţie, susţinută de o puternică presiune. Geme sub cruci pământul Ardealului spulberat de biciul stăpânitor al Coroanei Sfântului Ştefan, mandatară exclusivă a propovăduirii dreptei credinţe în bazinul dunărean. Oprimările se făceau în puterea delegaţiei dată de Roma eternă. Dar de veşnicia Romei se leagă nu numai ucazul opresiunilor, ci mai ales sortinta vieţii naţionale. Reminiscenţa originii noastre a devenit atunci vie şi grija cărturarilor a fost să afle îndreptăţirile superiorizării. Istoriografia e pusă în slujba găsirii probelor orgoliului, Şincai, Maior şi Micu atestând cei dintâi nobleţea imperială a obârşiei românităţii. Rezultatele muncii lor sunt, însă, exagerate de către pleiada curentului latinist, care căuta în fondul sonor al vorbirii, numai ciceronice accente romane ; — aceiaş eroare ca în mai târziu tentativă a *italienizării*, încercată de Eliade. Sunt cei dintâi animatori ai utopiei naţionale.

Apoi N. Iorga, ctitorul *sămănătorismului*. Pune şi dânsul limită influenţelor, în deosebi cea franceză. Protestul din 1906 în faţa teatrului naţional e punctul pornirii. După cum latinismul a exaltat expresia latină, sămănătorismul a exaltat realitatea ţărănească. Arta naţională nu va fi deci îndestulătoare fără modelele folclorice, iar talentul nu va fi expresiv fără explorarea psihologiei rurale. Preţuitor al categoriilor estetice ţărăneşti, sămănătorismul a visat încheierea unei culturi după acelaşi chip şi asemănare, aşezând însă accentul pe *unitatea psihologică* a ţărănimii.

Nu tot aşa vor face ceilalţi utopici din cercul Vieţii româneşti, — Stere şi Ibrăileanu — formulatorii *poporanismului*.

Aceştia preţuesc ţaranul nu ca unitate psihologică, ci ca *unitate socială*. Intrucât unitate socială, se va ajunge la literatura de clasă, utopia naţională fiind astfel gata să sucombe în mitul marxist.

Ceeace s'a şi împlinit prin *ţărănismul politic*, care a fost echivalentul poporanismului. Răsvrătit împotriva păturii suprapuse, — burghezia fanarioto-liberală — acest curent de ameninţător potenţial popular — a fost captat de sistemul de diguri ideologice marxiste. Văzând în ţărănime unitatea ei socială (clasa, ca poporaniştii) şi exploatarea ei ca virtualitate psihologică (sufletul, ca sămănătoriştii) ţărănismul a confiscat, pentru un moment, spaţiul politic, năzuind terenul fertil în care să poată înfige copacul naţiunii răsturnat : cu vârful în brazdă, iar cu rădăcinile sugând din ce-aduc vânturile internaţionalismului marxist.

Cu rectificări crezute fundamentale, îl suplineşte *cuzismul*. Cu toată armătura frumuseţii lui doctrinare, cuzismul nu se salvează dela vecinătatea cu marxismul, ca şi acesta având drept concept generator *economicul*. Se condensează într'un silogism sumar : economicul nu se găseşte în posesiunea autohtonilor, evreii deţin economicul, deci autohtonii trebuie să înlăture evreii. Masele populare, cu instinctul precis al intereselor proprii, abandonează ţărănismul internaţional şi îmbrăţişează provizoriu antisemitismul economic. Asistăm la procesul convertirii subite, când Basarabia lui Stere — comunistă pentru interese economice — devine peste noapte cuzistă.

Curând însă, platforma electorală s'a subțiat și, sub povara idealurilor, însuflețitorii au sucombat.

Dar lucrurile nu s'au oprit aici și nici n'au evoluat de aici. Utopicii au fost vizionari nu exponență, animatori nu reprezentanță, au fost *declamatorii*; în schimb cei ce se pot chema *clamatorii* misiunii istorice au vădit elocvent mărturia, așezând exact raport de oglindire între tradiție și națiune. Ei au dat voce vie adevărilor organice, au îndemnat și profetizat. Evocând prilejul onoarei naționale, au sezizat pretextul afirmării ei.

Deschide, în timp, seria *Simion Bărnuțiu*. Pe Câmpia Libertății, cuvântarea lui este o adevărată clopotărie oratorică de îndemn și chemare. Marșul redeșteptător al lui Mureșeanu se îmbină melodic cu tabloul de vis al viitorului, în care s'a însemnat cu tonuri țipătoare orizonturile naționalității neatârinate. Printr'o apercepere severă, masele ascultă și urmează.

Succede *Kogălniceanu*. Dacia literară nu este numai un drapel ideologic. Năzuind uniunea în spirit a românității de pretutindeni, Kogălniceanu caută normele în puterea cărora pot fi raliate valorile naționale. Vibrația idealului trebuia să fie aceeași înlăuntrul spațiului geografic și tot astfel era de întărit sufletul colectiv apt să umple cu conținut nou timpul istoric. Kogălniceanu animă forța creatoare a tradiției și invoacă portretele trecutului ca exemplificări ale mândriei românești. În discursul rostit la deschiderea istoriei naționale, notează în paralel semnificația mărețelor figuri, fixându-și ordinea preferințelor pentru tot ce e național.

Cu vădite tendințe estetizante, îl continuă *Junimea*. Doctrina formelor fără fond este pentru Maiorescu un pretext de separația logică, dar va fi pentru Eminescu piscul din care coboară tablele legii. În altă parte fixăm contribuția fiecăruia, făcând disocierile cuvenite și sublinierile clarificatoare. Nicăieri nu se vede mai bine legătura de reprezentanță între tradiție și cultură ca în *Eminescu*. Mai întâi tradiția limbii: cuvântul expresiv, adunat de peste tot, din toate provinciile, din cronici, participă la alcătuirea complexei partituri pe care se desfășură notele sonore ale melodiei eminesciene; tradiția stilului: e o categorie sinteză a frumuseților românești; poesia, de adânci rezonanțe folclorice, reprezintă echivalentul estetic al creației populare, ridicată în planurile superioare ale artei; apoi tradiția istorică — cu toată învinuirea de passeism și de reminiscență romantică — restaurează națiunea pură și face legătura cu izvoarele, râvnind să fortifice naționalitatea până la redobândirea robusteții dintâi, probată viguros sub Ștefan cel Mare și Mihai. Profetismul lui Eminescu derivă din viziunea dimensiunilor creatoare ale colectivității românești, chinuită pentru eliminarea viiturilor istoriei care-amenință virilitatea națională.

Cu directă filiație în Eminescu, urmează răsunătorul dublet oratoric: *Goga-Delavrancea*. De o formă cristalină, apolinică, și de o liniaritate care sfârșia adesea în stilul sumar, repetitor și obsedant, Goga era metalic, chemător și vibrant. În schimb, Delavrancea, dionisiac, tumultuos, vehement, afirmativ și îndemnător, pare o orgă în care s'au adunat toate graiurile pământului. Goga când vorbea privea peste cerul Ardealului, Delavrancea da expresie sunului pământului. Parcă ar fi vrut să smulgă din adâncuri freneziile capabile să umple, cu cutezanțele lor biruitoare, formele istorice. Dă grai furtunaticiei voințe a Vechiului Regat, decisivă în ceasul zdrobirii barierelor muntoase care separau în organismul național.

Cu ei se sfârșește șiragul misionarilor. Spre deosebire de utopicii naționali, — îndrăgitorii trecutului îndepărtat, respectoși de tradiție și *fascinați de abisul istoric*, —

aceștia sunt *ispitiți de culmi, de împliniri și orizonturi, având vagul vaporos al înălțimilor istorice*. Cei dintâi adâncesc o tradiție pe care n'o înțeleg, cei din urmă însușesc o tradiție pe care o folosesc. Din punct de ajungere, tradiția devine un exordiu.

În schimb *destinul național* cuprinde esențial mitul și esențial misiunea. Elitele vor aclama profetic, iar masele vor urma orbește: unii vor avea vagul vaporos al înălțimii idealului, iar ceilalți vrerea fierbinte a victoriei. Chemi din străfundurile fără de nume ale neamului tău puterile care îl însoțesc, luminezi căile efortului, animi graiul tradiției, avântul eredității, murmurul osemintelor, riscul idealului, — și din toate faci reazemul ultim al pornirilor în numele crucii și justiției. Crucea e justiția vieții și justiția e răstignirea morții.

În această etapă a misticii naționale, istoria românească înregistrează pătrunderea în scenă a *elitelor și tineretului*. Locul masele populare îl ia tineretul intelectual și al vizionarilor utopici elitele creatoare. E o schimbare de ritm : voința unanimă nu mai e o colecție de voturi, ci o selecție de valori ; nu o ereditate a sângelui, ci o noblețe a faptei ; nu o mândrie a cuvântului, ci o onoare a gândirii. Se tinde către formarea omului nou și a culturii noi. Iar omul nou al culturii noi, zămislită din duhul pământului și mireasma cerului, urmează destinul, luptând sub semnul crucii pentru națiune și Christos.

Mistica națională — în etapa destinului național — îmbracă doctrinar forma *ortodoxiei autohtone*, al cărui echivalent politic este *legiunea*. Predomină două nume : *Crainic și Codreanu*. Oricât ar zice alții, dar pe acest raport de polaritate se desfășură logica destinului național. Dincolo de pasiunile de o clipă, rămân adevărurile imutabile.

Studiem în alt capitol armătura ideologică a ortodoxismului. Acolo, precizăm poziții și idei, rolul oamenilor cari le-au exprimat și susținut. Aici ne mulțumim să subliniem relația dintre ortodoxie și legionarism. Fiinlcă există o relație ca între gândire și acțiune. Gândul activ sau acțiunea luminată — iată *legiunea* ; chipul și asemănarea dintre amândouă — iată *gândirismul*. Nu e o întâmplare că între peripețiile *legiunii*, dăm de ispășirile d-lui Nichifor Crainic ; nu e o întâmplare că și-a împletit cu ei destinul la închisoare ; nu e o întâmplare că la fixările ideologice contribuie *Calendarul*, care nu numai că marchează ora, dar pune semn trainic începutului. Analistul sistematic al fenomenului românesc, gelos de a desprinde norma românească, e dator să stabilească această oglindire. Căci și unii și alții cred deopotrivă în duhul morților și nostalgia cerului, au aceeași vrășmași, aceeași osândă și aceeași soartă. Cu destinul lor deschid întâia etapă a destinului național.

Care abia *începe* în acest ev de dezastre, la noi și pretutindeni, pentru a proba definitiv că Dumnezeu potrivește omului piedicile, crescându-i virtutea în mijlocul ispitei și învrednicindu-l în fața pericolului.

Ca să s'arate în neguri drumurile sale.

C R O N I C I

I D E I, O A M E N I, F A P T E

EXISTENȚĂ ȘI ADEVĂR LA SÖREN KIERKEGAARD

Nu odată am avut cuvinte de laudă pentru minunata înjghebare editorială a Mitropoliei Ardealului. Și nu odată am arătat lipsa de organizare a scrisului bisericesc din celelalte eparhii ale țării și din administrația centrală a Bisericii noastre. Căci pe când admirabilele „Serii” de tipărituri ale Arhidiecezanei din Sibiu împodobesc vitrinele librăriilor, ridicând prestigiul bisericii, în celelalte eparhii se tipărește la întâmplare, scrisul bisericesc nu se răspândește și cartea teologică nu se citește. Ne pare rău că trebuie s'o spunem, dar este așa.

Cea mai recentă tipăritură în „Seria teologică” dela Sibiu, a 19-a la număr, este o solidă teză de doctorat a tânărului scriitor Grigore Popa, valorosul colaborator al „Gândirii”, eseist și poet, autorul „Cărții Anilor Tineri”. Este o lucrare folositoare atât filosofiei cât și teologiei românești, fiindcă ne înfățișează filosofia creștină a marelui gânditor danez Sören Kierkegaard, sub a cărui influență stă filosofia existențialistă germană contemporană (Martin Heidegger, Karl Jaspers, Eberhard și Grisebach), teologia „dialectică” sau a „crizei” (Karl Barth, Gogarten, Brunner, Bultmann și H. Helm) și unele curente filosofice mai noi din alte țări, ca de pildă filosofia valorilor, sub nuanța ei franceză (Gabriel Marcel, Louis Lavelle și René Le Senne).

La noi în țară, nu știu să existe asupra lui Kierkegaard, decât un mic studiu al d-lui Nicolae Balca, extras din „Istoria Filosofiei Moderne” (București, 1938, 34 pp.), și un articol al d-lui Grigore Popa însuși: *Actualitatea lui Sören Kierkegaard* („Gândirea”, An. XVI, No. 8, Octombrie 1937), încorporat în cartea de care ne ocupăm.

Și e prea puțin atât. Era nevoie ca cineva să zugrăvească viu drama sufletească a acestui „Pascal al Nordului” (p. 341), care toată viața a căutat un adevăr pentru care să trăiască și să

moară. Asemuirea sa cu Pascal nu are nimic forțat. O fac toți comentatorii săi. Căci numai sufletul zbuciumat al celebrului autor al „Pensées”-urilor a cunoscut atât suferință, atâta frământare și luptă istovitoare pe culmile prăpăstioase ale spiritului. Kierkegaard a fost într'adevăr „bolnav de prea mult spirit și beat de prea multă eternitate”, cum se exprimă atât de frumos d. Grigore Popa (p. 346). O „așchie în trup” — probabil intensă spiritualitate a sufletului său — formează enigma întregii sale vieți. Acea „așchie” i-a adus toată grandoarea și toată mizria. Iar o logodnă nefericită a strecurat în opera sa filosofică un accent de tragică disperare. Viața lui Kierkegaard, scurtă ca și aceea a lui Pascal și chinuită ca și a aceluia, se sfârșește în același fel, în luptă cu biserica oficială și cu creștinismul căldicel al contemporanilor săi.

De aceea, opera filosofică a lui Kierkegaard nu poate fi înțeleasă decât în legătură cu viața sa. Am putea spune chiar că filosofia n'a fost pentru el decât un mijloc pentru a se înțelege pe sine și pentru a-și da seama dacă trăiește și mărturisește adevărul creștin: singurul adevăr edificator, pentru care merită ca omul să trăiască și să moară. Adevărul, spune el, nu este ceva abstract, o filosofie sau chiar o teologie creștină, ci este adevărul *meu*, trăit de *mine*, în prezența lui Dumnezeu. „Unitatea” eului în fața lui Dumnezeu, aceasta îl interesează pe el în mod absolut, căci nu ne mântuim în colectivitate, ci singuri, direct în contact cu Dumnezeu.

Kierkegaard și-a numit filosofia sa o filosofie „existențialistă”, prin opoziție cu filosofia „speculativă”. Am putea-o numi și o filosofie „subiectivistă”, prin opoziție cu filosofia „obiectivă”, pe care Kierkegaard a combătut-o cu înverșunare. De unde în tinerețe avea un cult pentru Hegel, devine apoi dușmanul cel mai neîmblânzit al filosofiei obiectiviste profesată de

acesta. Filosofia lui Hegel, dominată de ideea de unitate și necesitate, ajunge la identificarea naturii divine și a naturii umane. Lucru groaznic în ochii lui Kierkegaard, deoarece ducea direct la distrugerea credinței într-un Dumnezeu transcendent, cu care omul intră în legătură prin credință.

Filosofia speculativă, spunea Kierkegaard, falsifică adevărul existențial. Vizând generalitatea ea trădează unicitatea și crează himere pe care le dă drept adevăr. Și însăși filosofia creștină speculativă se face vinovată de aceeași trădare a adevărului existențial. Filosofia creștină medievală în deosebi a ajuns la un maximum de abstractizare, obiectizare și falsificare a adevărului existențial. Ea căuta prin imposibil împăcarea adevărului revelat cu adevărurile raționale. Lucru neîngăduț din punctul de vedere al filosofiei existențiale.

Apologetica tradițională, care face uz de speculația filosofică, este și ea în acest caz un nonsens și o eroare. Apologetul creștin, care caută să înfățișeze rațional adevărul revelat, va fi deci socotit de Kierkegaard un „trădător al creștinismului“, un „Iuda numărul 2“. Numai apologetica primilor Părinți bisericești este acceptabilă, pentru că ea arată cât de slab poate fi apănat creștinismul, din punct de vedere omenesc.

Dar, cu toată lupta sa împotriva speculației filosofice — luptă care a făcut pe Leon Chestov să-l socotească drept „dublul lui Dostoevski“ (*Kierkegaard et la philosophie existentielle*, Paris, Vrin, 1936, p. 385) — Kierkegaard este totuși un mare filosof creștin și un mare apologet creștin. Aceasta după părerea tuturor comentatorilor săi. Apologetica sa se întemeiază însă pe analiza profundă a trăirii religioase, nu pe schelăria filosofiei speculative. Ca un „Augustin modern“ (expresia este a d-lui N. Balca, op. cit., p. 34), el a îndreptat filosofia creștină contemporană spre realismul existențial și a deschis metafizicii creștine orizonturi noi și nebănuite.

Iar dacă unora li se va fi părut că filosofia lui Kierkegaard a pregătit izbucnirea iraționalismului în gândirea contemporană, d. Grigore Popa are grije să ne spună că rațiunea și logica marelui „poet al religiosului“ au funcționat cu maximum de precizie, tot ca și la înaintașul său Blaise Pascal. Dar și unul și altul au socotit că rațiunea își are sfera ei de activitate și nu este înzestrată cu puteri nemărginite.

Firește, în aceste câteva rânduri nu pot fi prinse nici chiar cele mai esențiale articulații

ale gândirii Kierkegaardiene și nici măcar nu poate fi redată economia lucrării d-lui Grigore Popa. De aceea trimitem pe cititori la lucrarea însăși, în care vor găsi nu numai pe Kierkegaard în toată sublima lui încordare sufletească, ci și pe d. Grigore Popa însuși, contaminat și bântuit de „pânjolul dorului de eternitate“ și năvălind cu sete spre „superlativul vieții“ (pp. 17—18).

De altfel, filosofii din specia lui Kierkegaard numai așa pot fi studiați, numai simpatizând cu gândirea lor, numai situându-te în inima sistemului lor și refăcând pe cont propriu experiența lor. Cine a trăit cu Pascal zguduitoră noapte din 23 Noembrie 1654, va fi într'adevăr în stare să ne înflăcăreze vorbind despre el. După cum cineva care a trecut prin „teroarea sublimului“ cu Kierkegaard, va izbuti să ne smulgă din toropeală vorbindu-ne despre „superlativizarea vieții“ și despre „monumentalitatea intimă a interiorității“ (pp. 10—11).

Singura dificultate ce stă în calea acestui fel de a înfățișa gândirea unui filosof este aceea „suficiență regretabilă a cititorului“, despre care vorbește d. Grigore Popa (p. 347). Când expui o filosofie pe care o împărtășești și te înflăcărezi expunând-o, se întâmplă adesea să nu bagi de seamă că cititorii tăi, chiar când nu sunt străini de preocupările filosofice, n'au neapărat un fond apercipitiv pregătit pentru a te urma pas cu pas. Ceeace mi se pare că se va întâmpla abonaților „Seriei teologice“ dela Sibiu.

Și o a doua obiecție — dacă obiecție se poate numi. Filosofia kierkegaardiană își are temelul în teologia protestantă cu privire la păcatul original, urmările lui devastatoare pentru natura omenească și mântuirea prin credința singură (*sola fide*). Teologia dialectică germană, influențată cum am spus de gândirea lui Kierkegaard, tocmai aceasta reprezintă: o recrudescență a doctrinei lui Luther despre păcatul original și *sola fide*. Credem deci că, dacă d. Grigore Popa ar fi avut putința să accentueze ceva mai mult latura teologică a filosofiei kierkegaardiene, lucrarea d-sale n'ar fi avut decât de câștigat.

Cu aceasta nu vrem să scădem întru nimic meritul d-sale de a ne fi dat o lucrare utilă, temeinică și frumos scrisă, ce vedește din partea d-sale mari posibilități de cugetare proprie și de prezentare înaripată a gândului.

EMILIAN VASILESCU

C R O N I C A L I T E R A R Ă

MIHAI BENIUC: CÂNTECE NOUI. (*Colecția Abeceedar* = Editura Miron Neagu, Sighișoara). —

CÂNTECE NOUI sunt al doilea volum de poezii ale lui Mihai Beniuc. Încă acum doi ani, scriind despre cel dintâi, în *Familia*, identificam în lirismul din CÂNTECE DE PIERZANIE bogate filoane pornind din M. Eminescu și T. Arghezi, sau, mai firave, din Sergiu Essenin, Aron Cotruș, O. Goga sau G. Coșbuc. Poetul scrie într-o formă, într'un vocabular și într-o tonalitate verbală care nu-i aparțin și în care numai temeritatea de a folosi banalul este proprie. Chiar și temele sau ideile practice poartă pecetea unor personalități străine. Nu voi repeta observațiile făcute cu prilejul recenzării celeilalte cu legeri, ele fiind valabile și aci. M. Beniuc nu s'a schimbat întru nimic, aducând în noua culegere aceleași calități ca și aceleași defecte, poate numai reducându-și aria realității îmbrățișate de lirismul său multilateral. E ciudat însă cât de robustă și neseacă și personalitatea poetică e sa și cum reușește ea să străbată și să pară nouă, de sub povara influențelor formale. Și aceasta e ceea ce aș vrea să lămuresc; ce mi se pare că e propriu lirismului său și face ca Beniuc să fie un poet bun în ciuda influențelor care aparent sunt copleșitoare. E sigur că acestea nu sunt simple imitații, simple utilizări ale unor experiențe poetice majore. M. Beniuc nu este un poet minor. Ceea ce ne apare nouă ca influență poate fi — și aceasta este! — o perfectă potrivire de temperament și de sensibilitate. Beniuc nu scrie ca Eminescu sau Arghezi fiindcă vrea să-i imite ci fiindcă simte ca ei și conformația sa creatoare e plămădită identic cu a lor. Așa încât aceste influențe se contopesc în personalitatea lui Beniuc, îi devin organice, sunt bunuri personale, desăvârșit asimilate, nemai fiind urme caduce pe care marii poeți le-au lăsat în creația unui poet mic, ci consonanțe sau: identități lirice, consubstanțialități. M. Beniuc nu este eminescian sau arghezian sau coșbucian prin adevărate și prin admirație din afară, dintr'un deficit de personalitate, ci prin creștere normală, dinăuntru, așa încât chiar de-ar vrea să fie altfel nu ar putea, el scriind sincer, direct, așa cum simte.

Ceva mai mult însă. Temperamentul tânărului poet e de un extraordinar dinamism și acesta e în cea mai mare măsură motorul care imprimă atâta prospețime versurilor sale. Sufletul poetului e într-o neîncetată mișcare. O agitație plină de viață animă întreagă poezia

sa, dându-i o valoare dinamică, energetică. Ea e prezentă în toate poemele, fie în forma, fie în conținutul lor ideal. Un suflu de neliniște și de mobilitate le străbate dela un capăt la celălalt al volumului. Poetul e în neconținută sdruncinare.

*Să vă văd balauri de sub poduri
Iată-mă de crezuri înzăuat,
Vie 'ntunecatele noroduri,
Gata sunt cu toate să mă bat. (p. 10)*

strigă războinic poetul cu o sumeție ce-l caracterizează perfect. Dar iată mai accentuată mobilitatea lui vitală — de care e conștient — și pe care o definește singur:

*Aș vrea să stau: ceva din urmă
Mă 'mpinge ca pe frunză apa. (p. 50)*

Așa dar, staticul e neorganic poetului. Și mobilitatea sa nu e numai de proveniență exterioară cum ar apărea din imaginea de mai sus. Acel *din urmă* trebuie interpretat în înțeles interior, ca venind din firea însăși a poetului.

Vitalismul excesiv, acesta e specific lui Beniuc, răbufnind dinăuntru în afară în chiot și'n dor de a trăi din plin, exprimat în versuri deplin conturate:

*Vântul îmi flutură părul și visele,
In suflet îmi zunăe poeme — nescrisele
Și beat de viață pieptul mi-l umflu.
De chiote văzduhu 'ntreg să-l umplu! (p. 35).*

Acest energetism nu-i numai de caracter proclamativ. El se manifestă formal, în mijloacele de expresie, în vesificație și'n imagini și el explică și accentele de prozaism și de banalitate frecvente în poezia sa, dar mai rare în CÂNTECE NOUI, din care iată unul care pe alt poet l-ar descalifica, dar se potrivește cu firea neastâmpărată a lui Beniuc foarte bine:

*Până 'n seară trebuie să dăm atacul
Chiar de ne ia dracul! (p. 12,*

E ceva de copil teribil simpatice în ieșirile sincere și grandilocvente ale lui Beniuc.

Chiar în fața morții, foarte prezentă pretutindeni în poemele lui, poetul e dinamic. El nu concepe moartea ca pe o întrerupere a mișcării, ca un stadiu static, ci tot în desfășurare de

mişcare. Nici în mormânt nu poate concepe să aibă astâmpăr. Ajuns în mormânt poetul nu se gândește să rămână acolo, să se odihnească în repaosul veșnic eminescian ci:

— Iar eu de mult sub fărână, în fiecare an
In primăvara blândă voi răsări în zori
Și bucuros de jocul vieții năzdrăvan
Le voi zâmbi la toate în chipul unei flori.
(p. 79)

E în felul acesta de a concepe dinamic pan-teismul ceva viguros și original și în topirea poetului în natură nu e nimic din pasivitatea și renunțarea mioritică, ci o păstrare și o manifestare integrală a eului personal. Poetul nu se concepe mort risipit în natură și confundat cu ea ci rămânând el însuși sub haina nouă pe care o va îmbrăca.

Dar e aci o satiră *Perspectivă*, admirabilă și din care reiese mai limpede decât de oriunde mobilitatea de copil ghiduș, care-l face pe poet să vadă și moartea tot sub replica vieții:

Am devenit în fine, cu trudă, omul tip
Și pașii mei prin vreme sunt urme pe nisip.
Nu mai asvăr cu șapca în zările 'nstelate,
Mânc regulat cu oameni ce au mereu dreptate,
Și zilnic după masă despătur lin gazeta,
Să văd ce mai învârte în lung și'n lat planeta.
Imi mai lipsește-o fată cu zestre, să mă'nșor
S'aștept să treacă timpul, să'mbătrânesc, să mor...
Parcă mă văd pe masă întins printre făclii!
In juru-mi plini de jale și țepeni câțiva vii
Vorbesc încet, probabil să nu mă mai deștepte.
Sunt vorbele știute, banale și 'nțelepte,
Dar fiecare-și spune precis în gândul său,
Ce bine-i că nu-i dânsul culcat în locul meu
Iubita mea soție oftează înfundat,
Un mic Beniuc privește la cei din jur mirat,
Iar altul mai în vârstă găsește că e bine
Cu maică-sa 'mpreună să plângă și suspine.
Cununa mi-a adus-o un șef cu fracul nou;
Stă scris pe ea în aur: „Colegii de birou“
Apare'n ușa popa și toți se dau în lături,
Bătrânul are-o barbă de poț cu ea să mături
Și 'ncepe comedia, tămâie plâns și cânt.
„Pământ suntem și iarăși ne'ntoarcem în
[pământ]“.

Eu stau în nemîșcare, de parc'aș asculta
Cu mare atențiune prohodul altuia,
Și de-aș fi viu o leacă, aș fierbe de necaz
Că nu pot prinde musca ce-mi umblă pe oraz.
(p. 37—38).

Poema e o mică capodoperă de ironie amabilă în care se ia peste picior conformismul burghez și ipocrizia semenilor care asistă la o în-

mormântare, iar concluzia ne desvăluie încă odată dinamismul temperamental al poetului care concepe mort suferind de necaz că nu se poate mișca!

La mormântul unui prieten gândul de viață, de turburare, de chef, de beție îi vine și-l plânge pe acela pentru că nu mai e acolo, ca să:

Zdravănă beție am încinge, frate,
S'ar porni copacii cot la cot cu noi
Și uitând cu toții grijurile toate
Ar cânta și dâșii cântecele noi. (p. 59)

În descrierea naturii, în exprimarea sentimentelor sale, în gândirea asupra vieții sau în contemplarea morții, în ideii sau în reprezentarea materială a existenței atitudinea lui Beniuc rămâne constantă: o perpetuă mișcare, un vitalism energetic, o conștiință și o trăire a vieții în dinamismul ei specific. Pe această bază e și înclinarea poetului spre poezia socială, mai accentuată în *CÂNTECE DE PIERZANIE* însă decât în *CÂNTECE NOUI*.

Dacă am insistat asupra acestei trăsături, e fiindcă mi se pare dominantă în poezia lui Beniuc, insufliându-i multă vigoare.

Dar mai este ceva. Beniuc are și o puternică sensibilitate autentică. Ea se vădește în prospețimea și noutatea imaginilor sale. Nu vreau să spun că el nu folosește și imagini mai dinainte inventate. Spre ex.: „Sfințitul e turmă sfâșiată, și sângele curge pe noi“, aduce cu amurgul își înecă cirezile în sânge“ a lui T. Argezi iar: „Dintr'un codru iese luna mare cât o mămăligă“ e deadreptul din N. Crevedia (vezi *Foamete* în *BULGĂRI* și *STELE*). Însă alături de unele de acestea al căror model poate fi găsit aiurea, Beniuc aduce și multe noi și ele se cuvin relevate pentru că dovedesc autenticitatea și prospețimea calității sale de poet născut, nu făcut. Iată astfel:

Cocoșul zilei scoate creasna
De după spatelul colinei (p. 13),

(unde ați citit bine creasna în loc de creasta, ca să rimeze cu razna) sau:

În cerul serii luna 'ntinde arcul
Fără săgeată, fără nici o țință (p. 19).
Dragostea mea a crescut
Ca trestia pe lacul singuratic (p. 70)
Apusul ca un vultur plin de sânge
Se sbate pe câmpia înserată (p. 23).

sau aceasta de o acută forță concretă:

Și ca o sdreanță udă pe lume cade seara
(p. 88)

dovedind încă odată, fiecare din ele, caracterul dinamic al personalității poetului, ca și aceste muzicale alăturări de sunete:

*Pe colinele cu lanuri
Lin lumina plouă 'n ore,
Vântul iscă vechi aleanuri
Prin ovesele sonore (p. 11)*
sau în acest gând exprimat liric:
*Tot răscolim cu degetele clipa,
Să dăm de-un pic de veșnicie. (p. 17).*

Această sensibilitate proprie împreună cu temperamentul vitalist energetic, al poetului constituie valoarea poeziei sale și în ele se topesc toate influențele majore. Datorită lor M. Beniuc a scris poezii bune, valabile atât în CÂNTECE DE PIERZANIE cât și în aceste CÂNTECE NOUI și în încheiere voi cita integral *De n'ar fi decât moartea*, poezie ce arată sub rezonanța argheziană, vigoarea personală a poetului învînd și improspătând forma străină cu un temperament original:

*De n'ar fi decât moartea și înc'ar fi de-ajuns
Ca să-mi ațâțe rugul vieții în vâlvătăi,
Lumină să servesc în hăul nepătruns,
În care se topiră trecutele păstăi.*

*Dar, scumpa mea, tu floare de candid nenufar
În apele tristeții ce sufletul mi-l scaldă,
Mă faci să văd în astrul din seară singular
Un semn cu rădăcina în lumea ceealaltă*

*Și mai presus de toate, o neamul meu de brazi,
Crescut pe vechi morminte, proptind în vârfuri
[cerul*

*Îmi dai puteri de-a crede că peste mâni și azi
Așteaptă să-l culegem neprihănit, misterul. (p.28)*

Aceasta, ca și alte poezii, antologice, ca de pildă alegoriile: *Răsărit și Pisca neagră* sau: *În geana serii, Plânge busuiocul, Lacrimi, Peste veacuri, Versuri de toamnă târzie* sau *Steaua mea*, fac proba că M. Beniuc nu-i un poet minor ci dimpotrivă un poet autentic care dacă nu poate deschide drumuri pe care să meargă alții, știe să meargă cu pași proprii în acelea deschise de alții.

* * *

N. CARANICA: POEME și IMNURI. (Colecția Abecedar = Ed. Miron Neagu — Sighișoara). — Poezia lui N. Caranica se înfățișează cu o clasică seninătate și o cristalizare strălucitoare și într-o atmosferă de clară abstracție.

În tânăra poezie românească, în afara hermeticilor a căror prelucrare laborioasă a materialului verbal în vederea obscurității sensului e singura preocupare de ordin artistic nivelul de artă propriu zisă e în genere foarte scăzut. Poeții tineri caută mai mult expresia directă, lirismul de sensibilitate necontrafăcută de mijloace tehnice subtile și minimul de artă pe care-l oferă nu depășește mijlocia și nu ar justifica în niciun caz titlul de artiști ce li s'ar da. Artist e numai acela care se îngrijește în mod deosebit de formă, ale cărei probleme îi sunt primordiale.

N. Caranica e unul dintre puținii poeți tineri interesat de forma artistică a versului. Pe deasupra imagismului, redus cu mult în poemele sale, poetul cultivă muzicalitatea versului și vocabularul său, cu multă grijă ales, nu ascunde înfelesul și nici nu-și permite originalități excentrice ci se rezumă pe linia unei sobrietăți caracterizant clasice. Discreția și eleganța mai însoțesc travaliul său poetic și dau în totul imaginea unei poezii de gust aristocratic de atmosferă aleasă, de raritate și chiar de prețiozitate psihologică.

Ce delicat știe să exprime N. Caranica, în versuri oțelate atent — din care doar foarte puține clișee verbale uzate umbresc prospețimea lucrului artistic — iubirea calmă și domestică în *Ad uxorem*, unul dintre poemele frumoase ce îmbracă un sentiment vechi și totuși mereu nou:

*Ce lină ți-e mișcarea ca unda'n adiere
Tovarășa mea calmă de rugă și tăcere.
Când treci plutind în juru-mi, ușoară ca o rază
Mai blândă-mi pare seara cu umbre ce visează
Și alba dimineată mai sfântă, mai curată,
Când îți înalți în soare statura-ți adorată.
Sub moi și grele falduri, curat ca o cântare,
Abia-și ascunde trupul surâsurile-i clare
Și-ți ning frumos pe umeri noianuri de dantele
Minune delicată... Și chipul tău din ele
Rai răsărit luminii, lumină se oferă
Mai gîngăș ca o floare din sumbra Engliteră
De câte ori prea bun, întunecat de grijă,
Purtând în mine-adîncă durerea ca o schijă
Mă 'nving a vieții aspre batjoruri și sudalme
Mîntuitoare capul tu mi-l cuprinzi în palme
Și 'nfrăgezindu-mi fruntea cu buclele suave
Mă fură 'ncet seninul privirii dulci și grave.
(p. 37).*

Se poate distinge aici o trăsătură caracteristică ce aparține familiei poetice din care face parte și N. Caranica și anume abstractismul învîluind atmosfera și lirismul. Acest abstractism

însă e cu totul altceva de cât lirismul care ar fi un fel de poezie filosofică, poezie cu abstracții ideative. Nu asta este poezia lui N. Caranica. Din potrivă.

În poezia lui este prezentă natura și viața concretă. Ceea ce însă se desprinde din acest aspect material al ei e sensul abstract, un fel de fluid care estompează contururile, un fel de abur noțional (am scris *noțional*). Și faptul se datorește felului de adjectiv folosit. Foarte adesea, alături de substantivul concret poetul pune un adjectiv — sau un adverb! — abstract. În general, lângă toate concretele sale se strecoară subtil abstracția, cu tot caracterul ei irizat și fin, de invizibilitate, de fenomen pur, psihologic. Așa:

*Pe când harfele tăcerii
Cum alunecau, eolic,
Indulcind secretul serii
Fără seamă, melancolic... (p. 7).*

sau în strofa imediat următoare

*Numai spuma sburătoare
A scrâșnit în salt amarnic
Frământându-și în splendoare
Diamantul ei zadarnic. (p. 7).*

Se vede cum poetul caută să anuleze conturul concret al spumei sburătoare care se frământă în salt prin frâna adjectivului abstract *amarnic*, iar noului atribut concret din comparația cu *diamantul* îi pune o nouă pedală abstractă în adjectivul *zadarnic*. În strofa:

*O nopți cu moi palate
Pe cer fără contur,
Plăpândă claritate
De umbră și velur (p. 20)*

se vede tot atât de bine cum echilibrează poetul concretul vieții, învăluind realitatea materială a substantivelor concrete *nopți, palate, cer, claritate*, prin pânza de abstracție delicată și străvezie a adjectivelor și substantivelor abstracte *moi, fără contur, plăpândă*. Poetul desfășoară un lirism de agreabilă abstracție, repetă nu de seacă ideologie, ci tot de ordinea vieții, dar de transfigurare a ei. Căci această atmosferă abstractă reprezintă în ultimă analiză tendința poetului de a idealiza materia și viața, îmbrăcându-le într-o pânză de irealitate. Femeii necunoscută poetul i se adresează ca unei ființe ireale poetizând-o astfel:

*Necunoscuta mea, ești toată brumă,
Iar gândurile tale sunt parfum (p. 25)*

Nu înseamnă că poetului îi lipsește imaginația sensibilă, plastică, fiindcă iată ce superbe imagini plastice poate el inventa (fără să renunțe însă nici aici la cuvântul abstract ca *ascuns, molatec, tainic*):

*Și 'ntr'un ungher, lucind ascuns, un ceainic
Din gușa de aramă și arom-
Mai fumegă molatece fantome
Iar aburul în aer moare tainic (p. 29)*

Dar de obicei poetul își reprimă ispitele concrete, plastice, dovedind prin aceasta tocmai voința lui de artist. Căci arta e înainte de toate efort volitiv. Caranica poate crea plastic, dar își retează această posibilitate, pentru a urmări muzicalul. Versul său e într'adevăr de un suav, gingaș, melodism, fără a fi leșinat, ci abstract. Așa aș putea cita al doilea *Interior* din care redau doar începutul:

*Aici bat inimile mai ușoare
Cu sufletele străvezii de fericire
Te fură line văluri în plutire,
O adiere de pădure și răcoare (pag. 30)*

sau întregul *Cântec*. Prefer să citez însă din *Pentru o fântână arteziană*, una din cele două mari realizări poetice ale volumului, poem care întrunește toate calitățile lui N. Caranica.

*Azvărle-ți plânsul fin
În cerul viu și zi-mi
De râsetele din
Înalt și limpezimi.*

*O, linii clare, liră,
Arpegiu argintiu,
De jocul tău zglobiu
Tăcerea mea se miră:*

*Ce voci subpământene
Te-au ispitit în noapte
Să 'nneci în somn și lene
Comoara ta de șoapte? etc., etc. (pag. 7)*

În versul scurt, de numai șase picioare, evocând o retransare cristalină, muzicală, poetul sugerează și melodismul apei țâșnitoare, trecută mai întâi prin adâncuri misterioase și izbucnită apoi în lumină spre cer și forma ei pură. E o celebrare a ideii de formă perfectă întrupată în țâșnătura apei și o admirabilă traducere muzicală a acestei idei. Formă și sunet sunt îmbinate și se exprimă una pe alta.

Tot atât de frumoasă — și mai mult poate! —

e a doua mare poemă a volumului, care prin comparație cu prima ne desvăluie mai precis calitatea de artist a poetului, ajuns la forme de versificație de un firesc desăvârșit. E vorba de *Imn de pe câmpie*.

Dacă în primul poem ideea era o abstracție, forma se adecva prin aplecarea migăloasă asupra cuvântului și a versului, tăiat scurt, geometric, limitat intenționat, în al doilea poem versul se desfășoară larg, ca un steag, sau ca o suflare de vânt, întinzându-se fără limită, asemenea câmpiei pe care vrea să o evoace. Din alăturarea acestor două poeme e limpede că poetul vrea să sugereze prin chiar forma versului realitatea de care vorbește. În poemul precedent realitatea limitată și precisă a fântânei anteziene era exprimată într-un vers elegant, scurt și exact, în poemul următor spațiul întins al câmpiei se impune materialului verbal care-l redă prin amploarea și vastitatea versului, inegal dar peste tot foarte lung. E ca un cântec prelungit, ca o litanie lungă, ca un cântec rusesc de stepă care se întinde fără sfârșit pierzându-se în orizontul îndepărtat. Dar iată prima strofă a *Imnului de pe câmpie*:

*Doamne, Tu care pașii mi i-ai îndreptat spre
marginea aceasta din Apus a pământului
românesc,
Unde câmpia-și îngână, senină și gravă, imnul
ei fără de hotară,
În unduire de pace și bucurie, trimisă luminii
până departe, peste fruntarii, spre țara
maghiară,
Unde copacii tăi dragi se 'nalță mai falnici, mai
drepti către limpedea, veșnica frumusețe
a cerurilor,
Cu crengile 'n rugăciune, cu foile murmurând
de corurile îngerilor,
Doamne, Tu care ca pe-un pom m'ai sădit aici,
pe pământ românesc,
Dă-mi sufletul câmpiei, dă-mi uimirea, dă-mi
sfînțenia să-ți cânt, să-ți mulțumesc.*

(pag. 72,

Trebue citit însă întreg acest *Imn*, cu următoarele lui două strofe grele de sens și de artă, pe care din lipsă de spațiu doar le omit, pentru a vedea ce realizare excepțională este, nu numai în forma adecvată ce i-a dat-o poetul, în respirația largă și adâncă de orizont plan a câmpiei, dar și în ideea legăturii omului cu spațiul inconjurător, în satisfacția omului în spațiul câmpiei transilvane, în iubirea pentru ea și în recunoștința față de Dumnezeu care l-a pus acolo. Imbinarea aceasta de iubire religioasă

față de pământul românesc și de mulțumire recunoscătoare față de Dumnezeu, e de un efect artistic nou și poetul a știut să-și exprime cu discreție și vigoare laolaltă un sentiment profund.

De n'ar fi decât aceste două poeme și mai ales ultimul, opere de realizare lirică desăvârșită și încă ar trebui să-l considerăm pe N. Caranica drept un poet cu posibilități pe deplin verificate. Dar toate aceste poeme și *imnuri*, prin grija permanentă de artă prin gustul ales din care s'au născut, prin delicatețea și frăgeziimea lirismului lor amabil abstract și muzical, exprimă pe poetul dela a cărui viitoare activitate putem încă aștepta adevărate revelații.

OCTAV ȘULUȚIU

* * *

ION PILLAT: *BALCIC* (ilustrații de Maria Pillat-Brateș). — Nu știu dacă Balcicul nostru și-ar fi putut afla un mai autentic cântăreț decât domnul Ion Pillat. Orașelul de pe coasta Mării Negre, care a creiat epocă și manieră în plastica românească, apare de astă-dată în pagini de carte — în cuvânt și linie, deopotrivă. Alcătuiind o monografie lirică, d. Ion Pillat a știut să strângă tot ceea ce este caracteristic și demn de luat în seamă în Balcic, măntunindu-se în chiar prefața cărții, precum urmează: „M'a cuprins treptat ca o iubire nouă, cu nostalgia atotputernică a apelor și a luminii. Mi-a fost o încântare pentru ochi, o inițiere pentru suflet și pentru minte un învățământ.“ Așadar, din acea „iubire nouă“, a unui adevărat poet, nu putea să isvorască decât un *imn*, căruia comentariile noastre nu-i vor putea adăuga prea multe înțelesuri. Cartea aceasta palpită și trăește prin ea însăși, având aspectul ciudat al unui *clasicism romantic*, pe care i-l dă poate acea nostalgie amară a „țărmlui pierdut“. Filtrat atât prin inimă, cât și prin creier, Balcicul d-lui Ion Pillat nu poate decât să se adauge ca o venigă necesară la aceea „Florică“ sau la „Miorcani“, pe care poetul le și evocă în prefață. Rotunjind întreaga activitate poetică a d-lui Ion Pillat, culegerea de față nu confirmă decât faptul că dintr-o pasiune, dublată în același timp de acele acorduri caracteristice lirei d-sale, nu putea să ia naștere decât această hartă a Balcicului, hartă pe care noi o considerăm ca pe-un prețios act de prezență.

Când am numit cartea de față „culegere“, am făcut-o în primul rând gândindu-ne la faptul

că poeziile sunt luate din volumele următoare: „Riserica de altă dată“, „Caetul verde“, „Tărm pierdut“, „Umbra timpului“ și „Împlinire“, iar în al doilea rând, din motivul că mai toate piesele de față sunt puse nu la întâmplare, ci sunt culese și așezate pe un plan, care dacă nu aparține unui Balcic real (ca noțiune geografică), de bună seamă că e acela al Balcicului din sufletul d-lui Ion Pillat. Cartea despre care scriem aceste rânduri este isvorâtă din durerea noastră românească, alcătuiind o jerbă de flori alături de-o rană care nu se va închide. Iată de ce absolut toate poeziile acestei cărți sunt învăluite în ceața sărată, dar pură, a lacrimii. Dincolo de cuvânt, plutește simbolul, pe care noi nu putem să nu-l subliniem în această însemnare critică, în care ne-am propus să prezentăm cartea d-lui Ion Pillat. „Balcicu“ (ca realizare pur literară — așa cum s'ar putea cere unei cărți pentru a fi discutată într-o oronică) a mai fost supus ochiului public, în tot atâtea rate câte cărți am amintit noui. Aquarelele și guașele devin însă astăzi frescă și iată de ce cartea d-lui Pillat ia un al doilea obraz. Zugrăvirea lirică a unui „Balcic de seară“ ne va putea spune îndeajuns.

„Când soarele stropește cu jaru-i alb Balcicul
„Și marea argintie și coasta de argint,

„Migdalii dorm pe dealuri și pe nisip caicul
„Și sculptural adoarme cetatea ce-o alint

„Dar marea când își trage pe față vâlul serii
„Țesut în borangicuri albastre-vișinii
„Cum biblic la fântână văzui pe drumul verii
„Cadâne adumbrindu-și privirile pustii —

„Atunci insomnorata trezindu-se ridică
„Un umăr alb de stâncă pe ape tremurat
„De-acuma pânza fie pe barcă rândunică
„Și valul să-mi arate obrazul tău curat

„Iubire, pentru care va crește minunată
„Cetatea ce-o zărisem, copil, în Halimă
„Privește cum se-ogîndă, de val cutremurată
„Din plaja cu murmure la muntele cu stea“.

Ilustrațiile d-nei Maria Pillat-Brateș, prin clara lor armonie, întregesc într'un mod cum nu se poate mai firesc toate ritmurile și tristețile poetului.

Și-așa, în cuprinsul întregii cărți, orașul de pe țărmul Mării Negre, mai răsună încă odată cu dulcea și monotona lui armonie, ca într'o ciudată melodie orientală... Și nu vi se pare tulburător de semnificativ că un oraș știe să cânte și în harfa unui poet?...

ȘTEFAN BACIU

C R O N I C A M Ă R U N T Ă

IN GERMANIA ACADEMICĂ. — Nu m'am gândit niciodată că Universitatea din Viena, care joacă un rol hotărîtor în formația mea intelectuală, mă va încărca, exact peste 20 de ani dela data când mă inscriam ca student al ei, cu titlul de *Doctor honoris causa*. Eram pe-atunci un tânăr ieșit din războiul mondial cu resorturile sufletești deschise. Aspectul turbulent și haotic al vieții publice din România nouă mă durea până în măduva oaselor. Voiam să-l înfrâng și nu știam cum. Nu trecusem niciodată dincolo de hotare și n'aș fi avut această îndrăzneală dacă n'aș fi cunoscut, în acea clipă de grea cumpănă psihologică, pe Lucian Blaga. Era student la Viena, pe sfârșite. El mi-a dat curajul de-a mă rupe din atmosfera bucureșteană de-atunci, care mă sufoca. În mediul vienez, cu totul nou pentru mine, am găsit multe din câte căutam, dar mai presus de toate m'am găsit pe mine însumi, pe cel pe care îl pierdusem în haosul de după războiu și care îmi apărea acum, conturat în linii esențiale tocmai de opoziția cu care mi se împunea spiritul străin și înalt al culturii germane.

Universitatea Vienei a fost pentru mine un refugiu salvator și o retortă minunată, în care mi-am lămurit ființa intelectuală. Nu m'am dus cu gândul să cuceresc titluri, — ceeace era un lucru foarte ușor, — pentru că nu năzuiam să fac carieră universitară, ci cu gândul de a mă cristaliza în vederea unei activități de publicist liber, — ceeace era mai greu decât obținerea unui titlu. Aproape toată activitatea mea ulterioară își are capetele începutului în studiile multiple și în confruntările lăuntrice ale anilor trăiți la Viena. De-aceea, solemnitatea dela 5 Noembrie 1940, cu strălucirea ei academică de-o gravitate medievală, rămâne pentru mine ca un pisc, a cărui suire rareori ți-o poate favoriza soarta. Din acest vârf mi-am privit din nou viața pe un orizont de 20 de ani. Pe niciunul din profesorii de altădată nu l-am văzut în „micul senat“ alcătuit din decanii tuturor facultăților, în frunte cu rectorul și completat cu promotorul, îmbrăcați în talarele tradiției multiseculare a Universității vieneze și dominând depe podiu vasta sală, care poartă numele de „auditorium maximum“.

Podiul era bogat înverzit cu plante de seră. În fund, svastica neagră pe un imens câmp roșu. La dreapta și la stânga, din tavan până'n podele, steagul german și cel românesc. Ritualul promovării e oarecum complicat. Am avut norocul, cu o zi înainte, să asist la consacrarea renumitului geolog suedez Elge Baklund, de la Universitatea din Upsala. Doctoratul său onorific a fost pentru mine o „repetiție generală“, cum zicea în gluma lui caldă decanul Facultății evanghelice, d. Gustav Entz.

După ce „micul senat“ și-a făcut intrarea solemnă, precedat de doi pedeli în costume istorice, cu bastoane uriașe în mâini, Magnificența sa rectorul Fritz Knoll, marele botanist, anunță deschiderea festivității pentru promovare. Imediat, decanul Facultății de științe se ridică și recomandă rectorului și senatului pe cel găsit vrednic să fie promovat. Acesta, adică d. Elge Baklund, lung și blond ca un adevărat scandinav, saltă în picioare de la locul său din banca întâia și se înclină. Când decanul a terminat, el se reasează. Rectorul invită apoi pe promotor, care e „seniorul“ profesorilor de la Facultatea respectivă, să-și țină cuvântarea de elogiul și de justificare a titlului decernat. În acest timp, d. Elge Baklund e nevoit să-și părăsească locul și să urce din sală sus pe podiu, la stânga, în văzul publicului. Momentul e greu de îndurat: să-ți ascuți elogiul, ținut de o mie de ochi! Promotorul, sfârșindu-și cuvântarea, desface sulul de pergament al Diplomei de onoare, îi citește conținutul și o înmânează celui promovat. Rectorul înaintază, îl felicită printr-o scurtă cuvântare și îl invită să-și desvolte conferința festivă. Sărbătoritul mai suie câteva trepte până la pupitrul înalt, care îl izolează sus în văzduh, deasupra lumii. În d. Baklund înghețul scandinav s'a topit cu desăvârșire. E așa de emoționat încât cu greu găsește cuvintele, iar foile de unde trebuie să le citească se încurcă într-o dezordine pe care abia o poate stăpâni. Când mă gândesc că mâine eu voi fi în aceeași situație, îmi vine să iau avionul și să zbor înapoi, acasă. Invitatul suedez și-a terminat conferința. Rectorul îi mulțumește, ridicându-și gândul către Maiestatea Sa Regele Suediei și apoi către Führerul Germaniei. Un înteit „Sieg-Heil!“ repetat de întreaga asistență pune sfârșit solemnității, care a durat cam un ceas și jumătate.

A doua zi, când mi-a venit rândul, Magnificența sa, d. rector Fritz Knoll a binevoit să modifice ritualul. În loc ca elogiul să-l citească promotorul, l-a rostit însuș domnia sa. Mi s'a părut nespus de lung. Auzeam din gura rectorului Universității vieneze absolut tot ceea ce am lucrat până acum. Ceea ce nu mi-a displicut a

fost sublinierea unei lupte grele de-a fi făcut, cel dintâiu, cunoscut în România național-socialismul și de-a fi preconizat cu mulți ani în urmă, o politică de apropiere între țara mea și Germania. Accentele sale mi s'au părut prea calde pentru o solemnitate atât de riguroasă. Profesorul Knoll e însă German din Sud, cu un temperament foarte apropiat de al nostru. Promotorului meu, care e seniorul Facultății evanghelice, fermecătorul profesor Fritz Wilke, nu-i mai rămânea decât o scurtă cuvântare și cetirea diplomei. Pentru conferința mea, al cărei text se tipărește în fruntea acestui număr de revistă, atmosfera era pregătită. Două lucruri însă mă făceau să-mi fie teamă. Unul era rostirea mea în limba germană în care nu conferențiasem încă niciodată și a cărei frază are cu totul altă intonație decât a noastră. Al doilea, conferința mea vorbea de caracterul creștin al naționalismului românesc în timp ce știam bine că tineretul german, care populează sala, deși nu e crescut împotriva religiei, totuși nu e familiarizat în mod oficial cu creștinismul. În ce privește întâia teamă, nu-mi dau seama cum am cetit, dar d. rector Knoll a ținut la sfârșit să-mi elogieze vorbirea în aplauzele sălii. În ce privește a doua teamă, nu mică mi-a fost uimirea când am văzut aceeași sală fremătătoare ridicându-se și aclamând.

E un lucru, pe care l-am constatat după aceea și la Universitatea din Breslau și la cea din Berlin. Ideea de stăpânie era aceea că tânărul naționalism românesc trebuie să fie ceva ca o simplă imitație a național-socialismului. Conferința mea aducea, dimpotrivă, imaginea unei mișcări tot așa de veche ca fascismul și ca național-socialismul, cu o concepție proprie, autohtonă, și cu o coloratură puternic ortodoxă. Germanilor le place să fii altfel decât ei, mai ales când această fisionomie diferențiată nu contrazice unitatea marelui idei politice, care domină epoca noastră. Conturul propriu al naționalismului românesc, departe de a contrazice auditoriul german, găsea în spiritul său un ecou neașteptat. Și-mi place să cred că puternica demonstrație de simpatie a studenților din Breslau cât și cea din Berlin nu se îndreptau spre conferențiar în măsura în care se îndreptau spre acest naționalism autohton, mulțumită căruia România s'a încadrat definitiv în politica Axei. Afară de aceasta, pretutindeni, la Viena, la Breslau și la Berlin, profesorii au ținut să-mi mulțumească pentru accentul creștin al conferinței. Aceasta prinde bine tineretului nostru, — ziceau ei.

Specificul creștin al naționalismului nostru a fost remarcat de altfel și în marea presă germană. Am văzut-o și din interviewurile tipărite în *Berliner Lokal Anzeiger* și în *Berliner Börsen*

Zeitung precum și din comentariile conferinței publicate în *Völkischer Beobachter* și în *Deutsche Allgemeine Zeitung*, care au reprodus tot mai pasagiile ce priviau ideea în discuție.

Socotesc că asemenea verificări ale valorilor noastre spirituale proprii, făcute într'un mediu cum e cel german, sunt de natură să crească mândria tineretului nostru și încrederea lui în izvoarele naționale din care își adapă acțiunea de reînnoire a țării.

În conferința mea există un pasagiu în care amintesc de profunda noastră durere națională, care stă în pierderea a șapte milioane de locuitori, dintre cari aproape patru milioane de Români neași și în pierderea unei treimi din pământul strămoșesc. Firește, aceste lucruri nu se puteau înfățișa decât ca o consecință catastrofală a politicii, pe care a făcut-o regimul democratic, prăbușit, în cadrul Societății Națiunilor. Faptul însă e fapt și el nu rămâne mai puțin impresionant. Am constatat însă că el e cu desăvârșire necunoscut distinsului auditor, pe care l-am avut în față și la Viena și la Breslau și la Berlin. Cifrele se impuneau și ele reveneau apoi în discuțiile particulare, însoțite de mirarea în față unei nenorociri de asemenea proporții.

Ceeace astăzi se cunoaște foarte bine în Germania e înfrângerea oricărui echivoc în politica noastră externă și atașamentul total față de Axă, — înțepire definitivă, ce constituie meritul revoluției legionare. Restul nu se cunoaște. Restul trebuie noi să-l facem cunoscut. Să găsim căile pentru a-l face cunoscut, căi care, deocamdată cel puțin, nu sunt și nu pot fi publice.

În această privință, am avea în favoarea noastră principiul etnic la temelia statului, principiu care e popular în Germania și care poate constitui un fond apercipitiv pentru înțelegerea marelui nostru nenorociri naționale. Pacea pe care noi o dorim între noi și inadapabilul vecin dela Vest n'ar putea să aibă o bază mai durabilă decât principiul etnic al schimbului de populații cu cedarea unui teritoriu proporțional, — singura soluție rațională, care ar putea stinge pentru totdeauna un conflict milenar. Problema reînegrării Țării lui Ștefan Vodă e de altă natură și deslegarea ei atârână, poate, numai de conjuncturile internaționale, pe care le ascunde viitorul.

Dacă ținem seamă de interesul vital, pe care Germania îl are în Europa sud-estică, interes ce implică o armonie între neamurile din această parte de continent, atunci problema noastră națională coincide cu acest interes german; realizarea lui va însemna totdeauna dreptate pentru noi, fără ca vecinii să fie nedreptățiți din punct

de vedere etnic. Trebuie să socotim această posibilitate ca foarte apropiată. Dar să nu uităm o singură clipă că lucrul acesta cere din partea noastră o continuă și multiplă strădanie de afirmare. Datele viitoarei, apropiatei ordini noi a Europei sunt de altă natură decât cele istoric-juridice, pe care se răzima pacea utopică a Genevei. Ele sunt: *etnice și economice*, — ceeace constituie caracterul realist al politicii contemporane. Vecinii noștri dela Vest întârzie, de fapt, în utopia istoric-juridică a Genevei, potrivit temperamentului lor inadaptabil, și împotriva oricăror aparențe de încadrare în noua ordine.

În această privință, noi nu suntem și nu trebuie să ne îngăduim luxul de a fi utopiști. Dacă am fost utopiști timp de două decenii, în epoca Societății Națiunilor, când ne măguleam cu prietenii mari tocmai la oceanul Atlantic, pe când aici, la Dunăre eram înconjurați numai de dușmani, orizontul unei politici realiste trebuie să se restrângă acum în cadrul noilor date impuse de atotputernicia Axei pe continent. Trebuie să ne conturăm *etnicește* între vecini, în așa mod încât realismul nostru să însemneze un element de armonie între noi și ei. Lucrul acesta, încă odată e posibil, fiindcă el coincide cu interesul și concepția politică germană în ce privește sud-estul european.

M'am interesat, la Universitățile vizitate, în rândul întâiu de studiul romanisticii și, în cadrul ei, de eventuala atenție ce s'ar da limbii românești. Cu excepția Berlinului, unde profesază admirabilul nostru prieten, d. prof. Ernst Gamlischeg, care vorbește într-o românească atât de frumoasă, și care e complectat cu istoria literaturilor neolatine, predată de academicianul Winkler, rezultatul a fost negativ. La Viena, unde altădată a fost un renumit centru de filologie romanică, cu specială atenție asupra limbii românești, totul e în părăsire. D. rector Fritz Knoll mi-a comunicat că dela războiul mondial încoace, biblioteca seminarului de romanistică nu s'a mai îmbogățit cu nicio carte sau revistă românească. Acelaș lucru mi l-a împărtășit d. profesor Neubert, titularul catedrei similare dela Universitatea din Breslau. M'am însărcinat cu plăcere să le procur cărțile și revistele necesare.

Studiul limbii noastre la Universitățile germane a fost de sigur lăsat în umbră, între altele, și din cauza răcelii politice, care a existat între noi și Reich. Cine nu e prieten nu e atractiv nici ca obiect de studiu. Situația aceasta însă se poate schimba ușor de-acum încolo. Lucrul devine un fel de necesitate reciprocă. Cunoașterea limbii române e necesară pentru Germani din două puncte de vedere. Unul e interesul pur al

curiozității, al cunoașterii științifice a unei culturi tinere dintr-o țară prietenă. Cellalt e de ordin practic și privește pe Germanii cari vor intenționa să vină în România. Pentru noi însă, studiul limbii românești la Universitățile germane e de o mare însemnătate. Sufletul unei țări e în limba ei; puterea unei țări e în cultura ei. Prin seminariile de romanistică, România, rare e așa de puțin cunoscută în Germania, se poate face prezentă în spiritul german cu fizionomia ei spirituală specifică. Atârnă în bună parte de noi să ne îngrijim de lectori de limba românească la aceste Universități și de procurarea materialului de studiu, ceea ce nu cere niciun sacrificiu exorbitant.

Relațiile noastre politice cu marele Reich trebuesc adâncite și de o politică a culturii, din care nu va putea să lipsească această ramură a studiului academic. Cât de serioase rezultate ne poate da o asemenea acțiune o vedem din exemplul viu al d-lui profesor Ernst Gamillscheg, care, atât la Academia berlineză cât și aici în București, a vorbit cu o solidă documentare științifică despre străvechimea elementului nostru latin în Transilvania.

Pentru studiul limbii germane la noi în țară avem catedrele respective ale Universităților. Și dacă limba lui Goethe fusese lăsată pe planul al doilea în licee, reforma introdusă de fostul ministru al Educației Naționale, d. D. Caracostea, care a generalizat obligatoriu acest învățământ, a venit să repare o greșală ce se ținea de fosta noastră orientare nefastă în politica europeană. Cu drept cuvânt îmi spunea zilele trecute, la Berlin, d. rector Wilhelm Hoppe: „Reforma d-lui Caracostea are o însemnătate istorică în relațiile dintre Germania și România“.

Cum aş putea să uit vreodată amabilitatea acestor cercuri profesionale și ospitalitatea lor spirituală, pe care am gustat-o două săptămâni în șir?

Decanul Facultății evanghelice dela Universitatea din Viena, d. Gustav Entz, cu care schimbasem în ultimele luni o bogată corespondență, și de care mă apropie o asemănare de preocupări fiindcă e autorul unei valoroase lucrări despre ideea de asceză în filosofia lui Plato, e cel care m'a introdus în lumea profesorală vieneză. Am avut prilejul să-i ascult o conferință de propagandă religioasă și m'a mișcat adânc formidabila sa putere oratorică. E un apostol neobosit, care cutreieră orașele germane demonstrând că nu există vreun conflict între creștinism și doctrina național-socialistă. Ca om e un creștin fierbinte și un suflet prietenos ce se dăruiește din

prima clipă. Prin el am cunoscut pe seniorul Facultății, ebraistul Fritz Wilke, care a fost promotorul meu, un om stilat în sensul mare al cuvântului. Și tot astfel, pe d. rector Knoll, care, în afară de botanică, se plimbă cu o vioiciune nimitoare prin toate domeniile culturii. În casa larg primitoare a profesorului Gerhard Kittel, am cunoscut întregul corp profesoral al Facultății evanghelice și în tovărășia lor amicală am intrat în sala festivă a promovării. Titularul catedrei de chimie biologică dela medicină, d. Hermann Barrenscheen, e șeful serviciului pentru străini, al Universității. Cunoaște România din războiul trecut, cu deosebire Bărăganul și regiunea Putnei. Am făcut împreună o excursie de impresii neuitate la Krems, pentru a vedea interesantele instituții sociale ale regimului pentru lumea muncitoare. Pe reprezentantul partidului la Universitate, geologul Arthur Marchet, l-am cunoscut în cabinetul său de cercetări științifice, iar prin amabilitatea d-lui decan Christian, al Facultății de filosofie, am vizitat Institutul său de limbi orientale, care ar putea să atragă și pe studenții noștri.

În cercul dela Breslau, m'a introdus farmacologul K. Bodendorf, fost profesor la Constantinopol, și care cunoaște Bucureștii. Rectorul Martin Staemmler e medicinist și e de-o sprinteneală și de-o atenție desarmantă. Vibrantul său cuvânt de salut la deschiderea conferinței mi-a rămas neșters în minte, și tot astfel discursul înflăcărat cu care a încheiat decanul Herbert Preisker al Facultății evanghelice. La această facultate, după cum îmi spunea cu justificată mândrie d. profesor Robert Winkler, a lucrat Rudolf Otto și aici, în Breslau și-a scris celebra carte *Das Heilige*. Decanul dela Științele naturale, d. Wilhelm Goetsch, e admiratorul lui Rilke și m'a rugat să-i trimit un exemplar din traducerea mea ca să aibă o idee de cum sună pe românește. Iar decanul dela Medicină, d. H. Gottron, mi-a vorbit despre colegul său dela București, d. Nicolau, ca despre un dermatolog european.

La Berlin, mi-a fost mai ușor. Cunoșteam bine pe d. rector Wilhelm Hoppe, care a ținut la noi, în primăvară, admirabilele sale conferințe de sinteză istorică. Vorbise și la Cernăuți cu puține zile înaintea de căderea orașului și mi-a reamintit-o cu melancolie. În aula Universității m'a salutat istoricul Hans Uebersberger, membru de onoare al Academiei noastre. Decan al Facultății evanghelice din Berlin e d. Stolzenburg, care, în afară de sistematică, se ocupă cu studiul folklorului religios, lucru ce ne interesează și pe noi fiindcă suntem abia la începutul acestor cercă-

tări. Am avut cinstea să strâng mâna marelui învățat, d. Lietzmann, care cunoaște arheologia creștină din toate țările balcanice afară de România, unde ar dori să vină în primăvară. Tot astfel l-am cunoscut pe d. Grapow, decanul dela Filosofie. Și mare mi-a fost uimirea când, la conferință, am zărit în banca întâia pe celebrul sociolog Werner Sombart, așezat lângă arhie-

piscopul rus, P. S. Serafim, având de partea cealaltă pe doamna Corina Sombart, româncă de origine, și pe doamna rector Hoppe. Regret că n'am luat numele tuturor personalităților universitare, cari au onorat cu prezența lor conferința.

NICHIFOR CRAINIC

Către prietenii revistei Gândirea

„Gândirea“ intră cu numărul viitor în anul al XX-lea al existenței sale.

E o vârstă literară, pe care nici o altă publicație românească, apărută după războiul mondial, n'a putut s'o atingă.

Această vârstă literară a fost susținută de cea mai tenace muncă a redacției și de cea mai desinteresată contribuție a colaboratorilor revistei.

Din punct de vedere practic, „Gândirea“ n'a fost, nu este și nu poate fi ceeace se numește o afacere, de vreme ce revista costă de patru ori mai mult decât aduce vânzarea cu numărul sau abonamentul.

În ultimul timp însă cheltuielile de tot felul au sporit în așa măsură, iar resursele ajutătoare au scăzut în așa proporții încât suntem nevoiți să ridicăm abonamentul anual dela 200 lei la 300 lei.

Această sporire de abonament e totuși foarte departe de acoperirea cheltuielilor revistei, dar oricum le ușurează întru câtva.

Rugăm deci pe credincioșii noștri abonați să primească această sporire cu sentimentul unei contribuții personale la existența mai departe a revistei.

